

Jämställdhet och åtgärder mot diskriminering

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden. Yrkandena gäller bl.a. frågor om jämställdhetsintegrering, jämställdhet i arbetslivet, hedersrelaterat våld och förtryck och utvärdering av diskrimineringslagen.

I betänkandet finns 22 reservationer (M, SD, C, V, L, KD).

Behandlade förslag

Cirka 90 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2017/18.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	6
Utskottets överväganden	7
Jämställdhetspolitikens mål, styrning och organisation m.m.	7
Jämställdhet i arbetslivet	11
Våld i nära relationer	16
Åtgärder mot diskriminering	21
Utvärdering av diskrimineringslagen m.m.	25
Reservationer	28
1. Jämställdhetspolitikens mål, styrning och organisation m.m., punkt 1 (SD)	28
2. Jämställdhetspolitikens mål, styrning och organisation m.m., punkt 1 (C)	29
3. Jämställdhetspolitikens mål, styrning och organisation m.m., punkt 1 (L)	31
4. Jämställdhetspolitikens mål, styrning och organisation m.m., punkt 1 (KD)	33
5. Arbetsmiljön i kvinnodominerade yrken, punkt 2 (M, C, L, KD)	35
6. Jämställdhet i arbetslivet i övrigt, punkt 3 (M)	35
7. Jämställdhet i arbetslivet i övrigt, punkt 3 (C)	36
8. Jämställdhet i arbetslivet i övrigt, punkt 3 (V)	37
9. Jämställdhet i arbetslivet i övrigt, punkt 3 (L)	39
10. Jämställdhet i arbetslivet i övrigt, punkt 3 (KD)	41
11. Hedersrelaterat våld i vissa miljöer, punkt 4 (M, C, L, KD)	43
12. Våld i nära relationer i övrigt, punkt 5 (M)	43
13. Våld i nära relationer i övrigt, punkt 5 (SD)	45
14. Våld i nära relationer i övrigt, punkt 5 (L)	46
15. Våld i nära relationer i övrigt, punkt 5 (KD)	47
16. Åtgärder mot diskriminering, punkt 6 (M)	48
17. Åtgärder mot diskriminering, punkt 6 (SD)	50
18. Åtgärder mot diskriminering, punkt 6 (V)	51
19. Åtgärder mot diskriminering, punkt 6 (L)	53
20. Åtgärder mot diskriminering, punkt 6 (KD)	54
21. Utvärdering av diskrimineringslagen m.m., punkt 7 (M, SD, L)	56
22. Utvärdering av diskrimineringslagen m.m., punkt 7 (V)	57
Särskilda yttranden	59
1. Jämställdhetspolitikens mål, styrning och organisation m.m., punkt 1 (M)	59
2. Jämställdhet i arbetslivet i övrigt, punkt 3 (SD)	59
3. Våld i nära relationer i övrigt, punkt 5 (C)	60
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	61
Motioner från allmänna motionstiden 2017/18	61

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Jämställdhetspolitikens mål, styrning och organisation m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:396 av Jan Ericson (M),

2017/18:2576 av Monica Green (S),

2017/18:2579 av Monica Green (S) yrkandena 1 och 2,

2017/18:2869 av Ola Johansson och Rickard Nordin (båda C) yrkande 1,

2017/18:3574 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkandena 1 och 13,

2017/18:3625 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkandena 10–14,

2017/18:3789 av Annika Qarlsso m.fl. (C) yrkandena 1–4 och 7 samt

2017/18:3891 av Paula Bieler m.fl. (SD) yrkandena 1 och 2.

Reservation 1 (SD)

Reservation 2 (C)

Reservation 3 (L)

Reservation 4 (KD)

2. Arbetsmiljön i kvinnodominerade yrken

Riksdagen avslår motion

2017/18:3177 av Jessica Polfjärd m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 11.

Reservation 5 (M, C, L, KD)

3. Jämställdhet i arbetslivet i övrigt

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:528 av Ali Esbati m.fl. (V),

2017/18:581 av Hanna Westerén (S),

2017/18:584 av Gunilla Svantorp och Caroline Helmersson Olsson (båda S),

2017/18:1461 av Mattias Jonsson och Adnan Dibrani (båda S) yrkandena 1 och 2,

2017/18:3182 av Jessica Polfjärd m.fl. (M) yrkande 6,

2017/18:3574 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkandena 4 och 6,

2017/18:3625 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkandena 18 och 19,

2017/18:3626 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkande 31,

2017/18:3628 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 13 och

2017/18:3789 av Annika Qarlsso m.fl. (C) yrkandena 14 och 26.

Reservation 6 (M)

Reservation 7 (C)

Reservation 8 (V)

Reservation 9 (L)

Reservation 10 (KD)

4. Hedersrelaterat våld i vissa miljöer

Riksdagen avslår motionen

2017/18:3189 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 4.

*Reservation 11 (M, C, L, KD)***5. Våld i nära relationer i övrigt**

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:147 av Roger Haddad (L),

2017/18:345 av Thomas Finnborg och Sotiris Delis (båda M),

2017/18:499 av Robert Hannah (L) yrkandena 2 och 4,

2017/18:2041 av Markus Wiechel (SD),

2017/18:2211 av Monica Green (S) yrkandena 1 och 2,

2017/18:2233 av Patrick Reslow (-),

2017/18:3060 av Richard Jomshof m.fl. (SD, -) yrkande 19,

2017/18:3129 av Beatrice Ask m.fl. (M) yrkandena 2 och 3,

2017/18:3186 av Amineh Kakabaveh (V) yrkande 4,

2017/18:3215 av Olof Lavesson m.fl. (M) yrkande 7,

2017/18:3578 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 25,

2017/18:3586 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 15,

2017/18:3625 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkande 24,

2017/18:3650 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkande 19,

2017/18:3789 av Annika Qarlsso m.fl. (C) yrkande 28 och

2017/18:3848 av Maria Stockhaus m.fl. (M) yrkande 1.

*Reservation 12 (M)**Reservation 13 (SD)**Reservation 14 (L)**Reservation 15 (KD)***6. Åtgärder mot diskriminering**

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:403 av Bengt Eliasson och Robert Hannah (båda L) yrkandena 1–3,

2017/18:430 av Robert Hannah (L),

2017/18:434 av Robert Hannah (L),

2017/18:607 av Hillevi Larsson m.fl. (S),

2017/18:671 av Catharina Bråkenhielm (S),

2017/18:1028 av Désirée Pethrus (KD) yrkandena 1–4,

2017/18:1066 av Julia Kronlid (SD) yrkande 3,

2017/18:1698 av Jan Lindholm (MP) yrkande 2,

2017/18:1769 av Finn Bengtsson (M),

2017/18:1850 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 1,

2017/18:1897 av Finn Bengtsson (M),

2017/18:2681 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 2,

2017/18:2750 av Stefan Nilsson m.fl. (MP),

2017/18:2815 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 33,

2017/18:3215 av Olof Lavesson m.fl. (M) yrkandena 5 och 9,
2017/18:3578 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkandena 1 och 33,
2017/18:3650 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkande 17,
2017/18:3821 av Mikael Jansson och David Lång (båda SD) yrkandena
1 och 2,
2017/18:3836 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 36 och
2017/18:3868 av Sven-Olof Sällström (SD) yrkandena 1 och 2.

Reservation 16 (M)

Reservation 17 (SD)

Reservation 18 (V)

Reservation 19 (L)

Reservation 20 (KD)

7. Utvärdering av diskrimineringslagen m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:2262 av Jan Ericson (M),
2017/18:2942 av Maj Karlsson m.fl. (V) yrkande 4,
2017/18:3182 av Jessica Polfjärd m.fl. (M) yrkande 3,
2017/18:3215 av Olof Lavesson m.fl. (M) yrkande 6,
2017/18:3315 av Boriana Åberg (M),
2017/18:3464 av Robert Hannah (L) yrkandena 1 och 2,
2017/18:3574 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 3 och
2017/18:3578 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 18.

Reservation 21 (M, SD, L)

Reservation 22 (V)

Stockholm den 19 april 2018

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Jessica Polfjärd

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Jessica Polfjärd (M), Annelie Karlsson (S), Jessika Roswall (M), Ann-Christin Ahlberg (S), Jan Ericson (M), Patrik Björck (S), Annika Qarlsson (C), Marco Venegas (MP), Eva-Lena Jansson (S), Magnus Persson (SD), Said Abdu (L), Helén Pettersson i Umeå (S), Magnus Manhammar (S), Erik Andersson (M), Paula Bieler (SD), Christina Høj Larsen (V) och Erik Slottner (KD).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet 92 motionsyrkanden om jämställdhet och diskriminering från allmänna motionstiden 2017/18. Motionsyrkandena gäller bl.a. frågor om jämställdhetsintegrering, jämställdhet i arbetslivet, hedersrelaterat våld och förtryck och utvärdering av diskrimineringslagen.

Motionsförslagen finns i bilagan.

Utskottets överväganden

Jämställdhetspolitikens mål, styrning och organisation m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om bl.a. de jämställdhetspolitiska målen, jämställdhetsintegrering och jämställdhetsbudgetering.

Jämför reservation 1 (SD), 2 (C), 3 (L) och 4 (KD) samt särskilt yttrande 1 (M).

Motionerna

I motion 2017/18:3891 av Paula Bieler m.fl. har Sverigedemokraterna invändningar mot föreställningen att jämställdhet nås först då en jämn könsfördelning genomsyrar hela samhället. Att män och kvinnor fördelar sig olika på olika områden behöver enligt Sverigedemokraterna inte vara något negativt, och partiet anser därmed att de jämställdhetspolitiska målen behöver formuleras om (yrkande 1). Vidare motsätter sig Sverigedemokraterna alla former av kvotering och positiv särbehandling på basis av kön och anser att sådan praxis inom offentlig verksamhet bör avvecklas (yrkande 2).

Centerpartiet anser i motion 2017/18:3789 av Annika Qarllsson m.fl. att det behövs en genomgripande utredning som behandlar och belyser statens, näringslivets, samhällets och individens totala kostnader för ojämställdhet relaterade till de mål för jämställdhetspolitiken som riksdagen har antagit (yrkande 1). Centerpartiet anser vidare att arbetet med jämställdhetsintegrering bör stärkas och att alla myndigheter ska få direktiv om jämställdhetsintegrering (yrkande 2). Könsuppdelad statistik efterfrågas också eftersom detta enligt partiet förenklar jämställdhetsintegrering och gör det möjligt att se hur beslut, åtgärder och bemötande faller ut för kvinnor och män (yrkande 3). Centerpartiet uppmärksammar också s.k. jämställdhetsbudgetering och anser att detta arbete bör stärkas (yrkande 4). Även i motion 2017/18:2869 av Ola Johansson och Rickard Nordin (båda C) finns förslag om att jämställdhetspröva och analysera alla beslut utifrån hur de gynnar eller missgynnar det underrepresenterade könet (yrkande 1). Slutligen har Centerpartiet i motion 2017/18:3789 av Annika Qarllsson m.fl. förslag om hur regeringens bilaga till budgetpropositionen om ekonomisk jämställdhet kan utvecklas, bl.a. så att informationen kan komma allmänheten till del (yrkande 7).

I partimotion 2017/18:3574 av Jan Björklund m.fl. förordar Liberalerna att jämställdhetsintegrering även fortsättningsvis ska vara den bärande strategin i

jämställdhetspolitiken (yrkande 1). För att visa på vikten av jämställdhet i integrationen föreslår Liberalerna att ett nytt delmål uttrycker att kvinnor och män, flickor och pojkar som invandrar till Sverige ska mötas av samma förväntningar på alla områden i det svenska samhället och ha samma rättigheter och möjligheter att skapa sig ett självständigt liv i Sverige (yrkande 13).

Kristdemokraterna anser i motion 2017/18:3625 av Désirée Pethrus m.fl. att det gällande delmålet som rör mäns våld mot kvinnor riskerar att osynliggöra våld i samkönade relationer samt våld mot män och pojkar. Enligt partiet bör därför begreppet mäns våld mot kvinnor alltid kompletteras med begreppet våld i nära relationer (yrkande 10). Med tanke på problemets allvar och långtgående konsekvenser för de som drabbas föreslår partiet att hedersförtryckets roll tydliggörs i delmålet mäns våld mot kvinnor (yrkande 11).

Vidare anser Kristdemokraterna i samma motion att det förvisso är bra om båda parter tar ansvar för arbetet med barn och hem, men att en likriktning av föräldraförsäkringen och föräldraledigheten inskränker familjers valfrihet. Detta är enligt partiet fel väg att gå och föreslår därför att delmålet om en jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet ska avskaffas (yrkande 12). Kristdemokraterna föreslår i stället att det införs ett nytt delmål om att skapa goda förutsättningar för egna val när det gäller hem- och omsorgsarbetet för både män och kvinnor (yrkande 13).

När det gäller delmålet för jämställd hälsa anser Kristdemokraterna i motion 2017/18:3625 av Désirée Pethrus m.fl. att ett förstatligande av sjukhusvården bör ingå under detta delmål (yrkande 14). För att kunna förverkliga principen om att befolkningen ska få vård på lika villkor anser partiet att staten behöver ta huvudansvar för vården.

I motion 2017/18:2576 uppmärksammar Monica Green (S) att även om Sverige var en av de första staterna att ratificera FN:s kvinnokonvention är det många kvinnor som inte känner till sina rättigheter. Motionären anser därför att fler i Sverige, såväl de som är födda i Sverige som nyanlända kvinnor och män, bör få kunskap om rättigheter och skyldigheter och om att hit hör också kunskap om jämställdhet och om FN:s kvinnokonvention.

I motion 2017/18:2579 tar Monica Green (S) upp behovet av beredskap grannar emellan när det gäller våld i hemmet. På samma sätt som det finns krav på utrymningsplaner vid brand bör det i flerfamiljshus utarbetas handlingsplaner mot våld i hemmen (yrkande 2). I sammanhanget lyfter motionären fram initiativet Huskurance, som upprättat just en sådan handlingsplan, och anser att den nya jämställdhetsmyndigheten bör få i uppdrag att utnyttja folkrörelser när den nationella strategin mot mäns våld mot kvinnor implementeras (yrkande 1).

I motion 2017/18:396 har Jan Ericson (M) uppfattningen att genusforskning inte har så mycket med vetenskap att göra utan mera handlar om åsikter och politiskt tyckande. Enligt motionären bör därför det nationella sekretariatet för genusforskning avskaffas.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har tidigare välkomnat den övergripande inriktning för jämställdhetspolitiken som regeringen presenterade i skrivelse 2016/17:10 Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid (bet. 2016/17:AU5). Enligt utskottets mening arbetar regeringen aktivt med att förbättra styrningen och organisationen av jämställdhetspolitiken.

Centerpartiet och Liberalerna har var för sig yrkanden om betydelsen av bl.a. jämställdhetsintegrering. Utskottet instämmer i denna bedömning och noterar att regeringen i budgetpropositionen för 2018 slår fast att jämställdhetsintegrering är en förutsättning för att genomföra regeringens feministiska politik. Detta innebär att prioriteringar, vägval och tilldelning av resurser kan göras på ett sådant sätt att de bidrar till ett jämställt samhälle. Detta innebär också att man kan följa upp hur jämställdhetspolitiken utvecklas genom resultatredovisningen för respektive utgiftsområde. Jämställdhetspolitiken redovisas dessutom på en övergripande nivå inom utgiftsområde 13, och de resultatindikatorer som används tydliggör de centrala aspekterna i jämställdhetsmålen. Utskottet anser att detta tillvägagångssätt ligger i linje med Centerpartiets resonemang om behovet av en genomlysning av konsekvenserna av ett ojämnt samhälle. I en bilaga till budgetpropositionen redovisas dessutom utvecklingen av den ekonomiska jämställdheten mer ingående.

I sammanhanget vill utskottet också framhålla att den jämställdhetsmyndighet som nu inlett sitt arbete har till uppgift att bidra till en strategisk, sammanhållen och hållbar styrning och att jämställdhetspolitiken genomförs på ett effektivt sätt. Myndigheten har ett särskilt ansvar för jämställdhetsintegrering och driver utvecklingsprogram som är riktade till myndigheter och lärosäten. På detta sätt kan regeringen och riksdagen få ännu bättre underlag för att kunna ta ställning till inriktning och utformning av politiken.

Centerpartiet har även yrkanden om jämställdhetsbudgetering, dvs. hur jämställdhetsintegreringen tillämpas i budgetprocessen. Här noterar utskottet med tillfredsställelse att det inom Regeringskansliet pågår ett utvecklingsarbete för en stärkt tillämpning av jämställdhetsbudgetering. Ett viktigt framsteg i detta avseende är att Ekonomistyrningsverket (ESV) tagit fram könsuppdelad statistik för ett antal reformer och ett förslag till en arbetsprocess som kan vara ett stöd i regeringens arbete med jämställdhetsbudgetering (ESV, 2017:50). Utskottet konstaterar således att regeringen är aktiv på området och kommer med stort intresse att följa det fortsatta arbetet.

Utskottet delar Centerpartiets uppfattning att könsuppdelad statistik är ett viktigt redskap i arbetet för ett jämställt samhälle. Kunskap om rådande förutsättningar krävs för att kunna göra jämställdhetsanalyser och bedriva en politik för jämställdhet inom alla utgiftsområden. Utskottet välkomnar därför att regeringen infört krav på att samtliga myndigheter som presenterar individbaserad statistik i sin årsredovisning ska göra detta uppdelat efter kön (ändring i 3 kap. förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag).

Sverigedemokraterna, Liberalerna och Kristdemokraterna har var för sig olika förslag om delmålen för jämställdhetspolitiken. Kristdemokraterna framför liksom vid förra riksmötet synpunkter på delmålet om jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet och anser att det inte är politikens roll att lägga sig i hur fördelningen ser ut. Utskottet har i detta avseende inte ändrat uppfattning utan anser att delmålet bör behållas eftersom fördelningen av det obetalda arbetet är av stor betydelse för jämställdheten mellan kvinnor och män.

Kristdemokraterna anser att våld i samkönade relationer samt våld mot pojkar och män riskerar att osynliggöras i formuleringen av delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra, och därför bör kompletteras med begreppet våld i nära relationer. Utskottet har viss förståelse för denna synpunkt men anser inte att delmålet ordalydelse bör ändras eller kompletteras. Enligt utskottet är det av betydelse att i delmålet synliggöra att förövaren bakom det våld som kvinnor utsätts för oftast är en man. Därutöver ska uppmärksammas att delmålet också omfattar bl.a. mäns och pojkars våldsutsatthet och kroppsliga integritet liksom även hedersrelaterat våld och förtryck. Med hänvisning till tidigare ställningstagande avvisar utskottet även Kristdemokraternas förslag att ett förstärkt av sjukvården bör ingå under delmålet jämställd hälsa (bet. 2016/17:AU5).

Utskottet anser i likhet med Liberalerna att etableringen av nyanlända är en central samhällsuppgift och att politiken måste lägga ett tydligare fokus på att snabbare få in nyanlända kvinnor på arbetsmarknaden. För att de jämställdhetspolitiska målen ska kunna nås krävs det att sysselsättningen ökar bland utrikes födda kvinnor. Utskottet anser att arbetsmarknadspolitikerna ska bidra till detta, men delar dock inte Liberalerna uppfattning att det bör införas ett nytt delmål på jämställdhetspolitikens område.

När det gäller Sverigedemokraterna kan noteras att de själva betecknar sig som ett socialkonservativt parti, vilket utskottet är berett att hålla med om eftersom partiets jämställdhetspolitik på ett närmast övertydligt sätt illustrerar en förlegad syn på kvinnans roll i samhället och familjen som utskottet starkt ifrågasätter. Sverigedemokraterna verkar anse att varje livssituation är resultatet av ett naturligt och medvetet val och att de kvinnor som i någon mening är underordnade inte heller vill ha det annorlunda. Jämställdhetspolitiken tycks därmed enligt Sverigedemokraternas uppfattning i stora delar vara överflödig.

Utskottet uppmärksammar vidare att Sverigedemokraterna ger uttryck för en kritisk inställning till kvotering. Utskottet har en annan uppfattning. Att det ska råda en jämn fördelning av makt och inflytande mellan kvinnor och män måste vara en övergripande samhällelig målsättning. Jämställdhet handlar också om att ta till vara alla människors kompetens. Som utskottet tidigare gett uttryck för (bet. 2015/16:AU9) är positiv särbehandling inom diskrimineringslagens ramar en bra ordning som utskottet inte ser skäl att förändra utan tvärtom värnar.

När det gäller FN:s kvinnokonvention hänvisar utskottet till behandlingen av motsvarande yrkanden under förra riksmötet (se bet. 2016/17:AU5). Av

relevans för frågan noterar utskottet arbetet med Agenda 2030, dvs. de mål för en hållbar utveckling som antagits av FN:s medlemsstater. I den senaste delredovisningen från den nationella delegationen för genomförandet av agendan (daterad den 1 mars 2018) dras bl.a. slutsatsen att de riksdagsbundna målen spelar en viktig roll när man tar fram en samlad nationell målbild för Agenda 2030 i Sverige. Utskottet ser fram emot den handlingsplan för det fortsatta arbete som regeringen aviserat under våren 2018 (skr. 2017/18:146).

Med hänvisning till pågående arbete och vad som i övrigt anförts ovan ser utskottet inte behov av uttalanden till regeringen från riksdagens sida. De aktuella motionsyrkandena avstyrks därmed.

Jämställdhet i arbetslivet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om bl.a. arbetsmiljön i kvinnodominerade yrken, Medlingsinstitutets uppdrag och lönegapet mellan kvinnor och män.

Jämför reservation 5 (M, C, L, KD), 6 (M), 7 (C), 8 (V), 9 (L) och 10 (KD) samt särskilt yttrande 2 (SD).

Motionerna

Moderaterna, Centerpartiet, Liberalerna och Kristdemokraterna framför i motion 2017/18:3177 av Jessica Polfjärd m.fl. att förbättringar i arbetsmiljön i kvinnodominerade yrken är en viktig del i att minska sjukfrånvaron för kvinnor (yrkande 11). Fler kvinnor än män tvingas lämna arbetslivet i förtid på grund av ohälsa och kvinnor uppger också i högre grad än män att de lider av såväl fysiska som psykiska arbetsrelaterade besvär.

I motion 2017/18:3182 av Jessica Polfjärd m.fl. konstaterar Moderaterna att flera faktorer bidrar till att kvinnor under en längre tid haft en högre sjukfrånvaro än män, bl.a. utvecklingen i fråga om organisatoriska och sociala arbetsmiljöproblem inom branscher som vård och omsorg. Partiet anser att det krävs insatser på flera plan för att möta den höga sjukfrånvaron bland kvinnor (yrkande 6).

Centerpartiet anser i motion 2017/18:3789 av Annika Qarlssohn m.fl. att deltidsnormen för kvinnor på arbetsmarknaden måste brytas, bl.a. genom att man ser över hur arbetsmarknadens parter kan skapa förutsättningar för fler att arbeta heltid (yrkande 14). Vidare anser Centerpartiet att regeringen bör satsa på förebyggande insatser och införa strukturella åtgärder på arbetsmarknaden (yrkande 26).

Vänsterpartiet anser i motion 2017/18:528 av Ali Esbati m.fl. att Medlingsinstitutets uppdrag bör förändras så att det tydligt framgår att industrins lönenormering inte ska tolkas så att aktiva insatser för att minska de strukturella löneskillnaderna mellan kvinno- och mansdominerade yrken

omöjliggörs. Partiet menar att som uppdraget nu är formulerat finns det en motsättning mellan att verka för en väl fungerande lönebildning – där det s.k. märkets normerande roll bidrar till att bevara rådande löneskillnader – och samtidigt verka för jämställda löner.

Liberalerna konstaterar i partimotion 2017/18:3574 av Jan Björklund m.fl. att skillnaderna fortfarande är alltför stora mellan kvinnors och mäns arbetskraftsdeltagande. Partiet anser att det krävs ytterligare åtgärder från kommuner och landsting för att motverka den ofrivilliga deltiden i kvinnodominerade yrken, t.ex. regelbundna undersökningar om medarbetarna är nöjda med sin anställningsgrad (yrkande 4). Vidare anser Liberalerna att den nuvarande jämställdhetspolitiken saknar ett företagarperspektiv, vilket riskerar att befästa könsstereotypa föreställningar där företagande och entreprenörskap förknippas med män, medan kvinnor i första hand ses som anställda (yrkande 6).

I partimotion 2017/18:3628 av Jan Björklund m.fl. betonar Liberalerna vikten av att agera för att lönegapet mellan kvinnor och män ska minska (yrkande 13). Arbetet mot denna form av diskriminering måste fortsätta, och i detta ligger enligt partiet bl.a. att företag gör s.k. lönekartläggningar.

I motion 2017/18:3625 av Désirée Pethrus m.fl. uppmärksammar Kristdemokraterna lönegapet mellan kvinnor och män. Partiet anser att det måste vidtas åtgärder för att motverka diskriminering i arbetslivet (yrkande 18). I samma motion konstateras att kvinnor under lång tid varit överrepresenterade när det gäller sjukskrivningar och förtidspensioneringar. Mot bakgrund av dessa insikter om kvinnors ohälsa anser Kristdemokraterna att Arbetsmiljöverket bör utveckla verktyg som gör det möjligt för arbetsgivare att kartlägga hur kvinnor och män exponeras på arbetsplatsen av sådant som utgör riskfaktorer för sjukskrivning (yrkande 19). Ett liknande förslag framför Kristdemokraterna i motion 2017/18:3626 av Désirée Pethrus m.fl. (yrkande 31).

I motion av 2017/18:581 av Hanna Westerén (S) anförs det att den ökade användningen av delade turer bör stoppas, bl.a. på grund av de negativa effekterna för den fysiska och mentala hälsan och det sociala livet. Eftersom detta i först hand gäller kvinnodominerade yrken inom vård och omsorg har rätten till en sammansatt arbetsdag enligt motionären blivit en jämställdhetsfråga.

När det gäller arbetsmiljön inom den offentliga sektorn menar Mattias Jonsson och Adnan Dibrani (båda S) i motion 2017/18:1461 att det finns en tydlig jämställdhetsaspekt eftersom det framför allt är kvinnor som på grund av förslitningsskador tvingas att gå i pension i förtid. Genom forskning och upphandling vill motionärerna uppmuntra till arbetsmiljöförbättrande innovationer inom den offentliga sektorn samt kvinnodominerade branscher, (yrkandena 1 och 2).

Gunilla Svantorp och Caroline Helmersson Olsson (båda S) konstaterar i motion 2017/18:584 att det i kvinnodominerade yrkesgrupper och branscher inte finns tillgång till arbetskläder. För att uppnå en jämställd verksamhet inom

förskola och annan pedagogisk omsorg föreslås bl.a. en ändring av arbetsmiljölagen i syfte att det ska vara arbetsgivarens skyldighet att tillhandahålla arbetskläder.

Utskottets ställningstagande

Inledningsvis när det gäller jämställdhet i arbetslivet utifrån ett arbetsmiljöperspektiv anser utskottet att regeringens arbetsmiljöstrategi för det moderna arbetslivet 2016–2020 innebär goda möjligheter att förebygga ohälsa, olycksfall och motverka att människor utestängs från arbetslivet. Utskottet delar oron för att sjukfrånvaron i kvinnodominerade yrken fortsätter att vara hög, vilket framkommer i en gemensam motion av Moderaterna, Centerpartiet, Liberalerna och Kristdemokraterna och i olika motioner av Moderaterna och Kristdemokraterna. Enligt Försäkringskassan fortsätter kvinnor att ha en högre sjukfrånvaro än män och mätt som sjukpenningtalet är kvinnors sjukfrånvaro dubbelt så hög som mäns (Socialförsäkringsrapport 2017:13).

Utskottet kan konstatera att kvinnor och män arbetar i stor utsträckning med olika uppgifter och utsätts därför för olika risker i jobbet. Arbetsmiljöverket har visat att det förebyggande arbetsmiljöarbetet är sämre i verksamheter där kvinnor är i majoritet (Arbetsmiljöverket, rapport 2017:6). Utskottet anser att synliggörandet av en ojämn arbetsmiljö är avgörande för att kunna bedriva ett systematiskt arbetsmiljöarbete. Som noterats ovan är det väl belagt att ohälsotalet är högre för kvinnor, samtidigt som det finns kunskapsluckor om arbetsmiljön på arbetsplatser och i branscher som är kvinnodominerade. På ett övergripande plan är det dessutom så att kunskapsinsamling om arbetsmiljö och utvärdering av arbetsmiljöpolitikens effekter har varit eftersatta, bl.a. beroende på nedläggningen av Arbetslivsinstitutet.

Utskottet har välkomnat att regeringen avser att inrätta en ny myndighet för arbetsmiljökunskap (bet. 2017/18:AU8). Utskottet är övertygat om att myndighetens arbete kommer att leda till ökad träffsäkerhet vad gäller arbetsmiljöpolitiken och bidra till att förebygga och minska den arbetsrelaterade ohälsan och sjukfrånvaron, inte minst inom kvinnodominerade yrken. Utskottet har med tillfredsställelse tidigare också tillstyrkt särskilda medel till forskning om bl.a. arbetsmiljön i kvinnodominerade sektorer och om kvinnors arbetsrelaterade ohälsa (bet. 2017/18:AU2). Utskottet vill också framhålla att regeringen inom andra utgiftsområden gjort omfattande satsningar av betydelse för kvinnors arbetsmiljö, tex. två miljarder kronor per år fr.o.m. 2018 för att skapa bättre förutsättningar och villkor för hälso- och sjukvårdens personal (bet. 2017/18:SoU1). Genom en överenskommelse i januari 2018 mellan regeringen och Sveriges Kommuner och Landsting beslutades att dessa s.k. personalmiljarder bl.a. ska gå till att utveckla medarbetarnas arbetssituation genom att utveckla ledarskap, arbetsmiljö, ha tillräckligt antal medarbetare med rätt kompetens samt insatser för att behålla och utveckla medarbetare.

I övrigt när det gäller kvinnors arbetsmiljö vill utskottet framhålla att #metoo-upproppet synliggjort behovet av att arbetsgivarna utreder och arbetar systematiskt med aktiva åtgärder för att motverka diskriminering och sexuella trakasserier. Många av vittnesmålen visar på en arbetsmiljö som ingen ska behöva stå ut med. Det är därför ytterst välkommet att regeringen i årets vårandringsbudget (prop. 2017/18:99) föreslår ytterligare medel för att stärka det förebyggande och kompetenshöjande arbetet mot sexuella trakasserier i arbetslivet, dels för att Arbetsmiljöverket ska genomföra informations- och utbildningsinsatser med stöd till arbetsgivare, dels till de regionala skyddsombuden som har den viktiga rollen att stödja arbetstagarna i arbetsmiljöarbetet.

Under höstens budgetbehandling hade utskottet invändningar mot att de borgerliga partierna inte presenterade någon sammanhängande arbetslivspolitik, eller på annat sätt prioriterade arbetsmiljön. Utskottet kan inte göra en annorlunda tolkning än att detsamma gäller för kvinnors arbetsmiljö. Att uttrycka en aldrig så välmenande oro för utvecklingen på området ger ingen vägledning för konkreta åtgärder. Sammanfattningsvis kan utskottet konstatera att regeringen bedriver ett aktivt arbete gällande kvinnors arbetsmiljö och att det därmed inte finns skäl för åtgärder från riksdagens sida.

När det gäller Liberalernas synpunkt om att företagarperspektivet ges en alltför undanskymd roll i jämställdhetspolitiken delar inte utskottet denna bild. Utskottet konstaterar att delmålet om ekonomisk jämställdhet omfattar bl.a. företagande, att kvinnor och män ska ha samma möjligheter att starta och driva företag som kan växa och generera en inkomst. Vidare kan nämnas att regeringen i sin nationella strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020 lyfter fram fortsatta insatser för att främja kvinnors företagande som ett särskilt betydelsefullt område. I budgetpropositionen för 2018 föreslog regeringen också särskilda insatser för att öka utrikes födda kvinnors företagande.

I fråga om Vänsterpartiets yrkande om Medlingsinstitutets uppdrag anser utskottet att myndigheten fyller en viktig funktion för att främja ett jämställdhetsperspektiv på lönefrågor. I detta sammanhang ska uppmärksammas att Medlingsinstitutet med anledning av ett regeringsuppdrag ska redovisa relativlöneförändringar under perioden 2014–2017 och utifrån detta underlag initiera en diskussion i syfte att främja arbetsmarknadens parter arbete med att minska löneskillnader mellan kvinnor och män. Utskottet kan inte förstå det annorlunda än att detta ligger i linje med den typ av aktiva insatser för att minska de strukturella löneskillnaderna mellan kvinno- och mansdominerade yrken som efterfrågas av Vänsterpartiet. Det är dessutom så att en väl fungerande lönebildning enligt Medlingsinstitutet kännetecknas av att den möjliggör relativa löneförändringar genom att man i avtalsförhandlingar kommer överens om breda satsningar på kvinnodominerade yrkesgrupper. Vidare när det gäller myndighetens uppdrag att verka för en fungerande lönebildning konstaterar utskottet att det i detta ingår bl.a. att tillvarata och upprätthålla den samsyn som finns på arbetsmarknaden om den

konkurrensutsatta sektorns lönenormerande roll. Enligt utskottets mening finns det emellertid ingen motsättning mellan detta uppdrag och insatser för att medverka till relativa löneförändringar.

Åtgärder för att minska lönegapet mellan kvinnor och män efterfrågas också av Liberalerna och Kristdemokraterna. Utskottet kan konstatera att det sedan i januari 2017 finns bestämmelser i diskrimineringslagen som ställer tydliga krav på arbetsgivare att genomföra årliga lönekartläggningar, vilket också nämns av Liberalerna som ett viktigt verktyg för att undanröja orättfärdiga löneskillnader. En rapport från Diskrimineringsombudsmannen visar emellertid att lagen inte följs i tillräckligt hög grad, och regeringen har aviserat att den avser att under våren 2018 tillsätta en utredning för att analysera och se över behovet av effektivare sanktionsmöjligheter om bestämmelserna om aktiva åtgärder, inkl. lönekartläggningar inte följs. Utskottet delar uppfattningen att åtgärder behöver vidtas och kommer noga att följa utredningens arbete.

När det gäller frågan om ofrivilligt deltidarbete inom kvinnodominerade yrken och förslag om att bryta deltidnormen kan utskottet till viss del sympatisera med de föresatser som kommer till uttryck i bl.a. liberala- och centerpartistiska motioner. Utskottet ser naturligtvis inga skäl till att det ska finnas skillnader i sysselsättningsgrad beroende på kön och det är därför välkommet att regeringen för en politik som vilar på grunden att heltid ska bli norm på arbetsmarknaden. Utskottet välkomnar vidare att regeringen är tydlig med att den vill se en ordning där frågan i första hand löses av arbetsmarknadens parter genom förhandlingar och kollektivavtal (bet. 2017/18:AU9). I sammanhanget noterar utskottet med gillande att flera av arbetsmarknadens parter, särskilt i kvinnodominerade sektorer och branscher, bedriver ett förändringsarbete så att fler ska kunna erbjudas heltidsarbete. Sveriges Kommuner och Landsting och Svenska Kommunalarbetsförbundet driver ett partsgemensamt utvecklingsprojekt för att heltidsarbete ska bli det normala i kommuner, landsting och regioner. På detta sätt bidrar parternas arbete inom den svenska modellen till jämställdhet i meningen jämlikhet mellan könen och kvinnors självständighet.

Utskottet noterar också att regeringen har tillsatt en utredning för ett hållbart arbetsliv över tid (dir. 2017:56), där bl.a. frågor om ofrivillig deltid liksom även delade turer uppmärksammas. Utredaren ska analysera om det bör införas en reglering som ger en arbetstagare rätt till ett arbetstidsmått som motsvarar hans eller hennes faktiska arbetstid. Utskottet noterar att utredningen i ett delbetänkande föreslår att myndigheten för arbetsmiljökunskap får i uppdrag att sammanställa kunskap om arbetstidsmodellens påverkan på arbetsmiljön och hur de påverkar arbetstagarnas hälsa, samt jämställdheten i arbets- och familjeliv (SOU 2018:24). Utskottet ser fram emot regeringens beredning av utredningens förslag.

När det gäller frågan om tillgång till arbetskläder inom kvinnodominerade yrkesgrupper och branscher som uppmärksammas i en enskild motion delar

utskottet uppfattningen att det är en viktig jämställdhetsfråga men anser inte att det nu finns skäl till något initiativ från riksdagens sida.

Med hänvisning till pågående arbete och vad som i övrigt anförts ovan ser utskottet inte behov av uttalanden riktade till regeringen från riksdagens sida och avstyrker därmed alla motionsyrkanden.

Våld i nära relationer

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om bl.a. våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck.

Jämför reservation 11 (M, C, L, KD), 12 (M), 13 (SD), 14 (L) och 15 (KD) samt särskilt yttrande 3 (C).

Motionerna

Moderaterna, Centerpartiet, Liberalerna och Kristdemokraterna framför i motion 2017/18:3189 av Tomas Tobé m.fl. att det är viktigt att uppmärksamma situationen i de bostadsområden och andra miljöer där hedersrelaterat tänkande är vanligt förekommande (yrkande 4). Sådana strukturer kan för människor som lever där vara en påtaglig maktfaktor, vilket innebär särskilt stora utmaningar för samhället.

I motion 2017/18:3215 av Olof Lavesson m.fl. anser Moderaterna att arbetet för att säkerställa ett mer effektivt arbete mot hedersrelaterade brott och hedersproblematik behöver stärkas och att stödet från samhällets sida till personer som utsätts för hedersförtryck måste bli bättre (yrkande 7). Enligt partiet måste frågan om hedersproblematik också tas upp i arbetet om samhällsorientering för nyanlända.

I motion 2017/18:3129 av Beatrice Ask m.fl. lyfter Moderaterna upp frågan om regelbunden uppföljning av länsstyrelsernas arbete med att förebygga och motverka hedersrelaterat våld och förtryck (yrkande 2). Vidare anser partiet att det finns ett behov av att i varje län identifiera de kommuner som kommit längre än andra i arbetet med att förebygga och motverka hedersrelaterat våld och förtryck samt att bygga upp en struktur för utvecklingsarbete och erfarenhetsutbyte (yrkande 3).

I partimotion 2017/18:3060 av Richard Jomshof m.fl. föreslår Sverigedemokraterna åtgärder för att bryta upp hederskulturens fäste i Sverige, bl.a. genom att inte tillåta könssegregerad simundervisning (yrkande 19). Yrkanden om behov av tydligare lagstiftning mot könsdiskriminering, bl.a. med hänvisning till värderingar som antas förekomma oftare bland nyanlända, finns också i motion 2017/18:2041 av Markus Wiechel (SD) och 2017/18:2233 av Patrick Reslow (-).

I motion 2017/18:3789 av Annika Qarlsson m.fl. föreslår Centerpartiet att möjligheten att ta fram en ny nationell handlingsplan mot våld i nära

relationer, sexualiserat våld och hedersrelaterat våld och förtryck ses över. Handlingsplanen ska innefatta både förebyggande och akuta delar (yrkande 28).

Liberalerna tar i partimotion 2017/18:3578 av Jan Björklund m.fl. upp frågan om hedersrelaterat våld och förtryck mot hbt-personer (yrkande 25). För att effektivt motverka alla former av hedersrelaterat våld och förtryck är det enligt Liberalerna viktigt att i arbetet på alla nivåer ha ett tydligt hbt-perspektiv, från det nationella till det lokala arbetet på gräsrotsnivå. Vikten av att inkludera ett hbt-perspektiv i alla relevanta delar av arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck uppmärksammas också i den liberala partimotionen 2017/18:3586 av Jan Björklund m.fl. (yrkande 15).

För att förhindra våld i nära relationer anser Kristdemokraterna i motion 2017/18:3625 av Désirée Pethrus m.fl. att samhället, förutom att skydda och bistå dem som utsätts, också konfronterar de bakomliggande värderingar och attityder som bidrar till våldsutövandet (yrkande 24).

I motion 2017/18:3650 av Désirée Pethrus m.fl. anför Kristdemokraterna att regeringen bör vidta åtgärder för att motverka förtryck i hederns namn (yrkande 19). Partiet kan aldrig acceptera att hänvisning till andra rättstraditioner motiverar att kvinnors och unga flickors självständighet och frihet begränsas.

För att den nationella strategin mot mäns våld mot kvinnor och mot hedersrelaterat våld ska kunna nå framgång anser Monica Green (S) i motion 2017/18:2211 att det är viktigt att hela samhället ställer upp för att stoppa mäns våld mot kvinnor (yrkande 1). I sammanhanget lyfter motionären fram UN Women-kampanjen #HeForShe som ett verktyg för att ändra attityder och uppmärksamma männen på nödvändigheten i att ta ansvar för att åstadkomma jämställdhet (yrkande 2).

Thomas Finnborg och Sotiris Delis (båda M) anför i motion 2017/18:345 att regeringen bör överväga att se över möjligheten till mer förebyggande arbete mot förtryck, diskriminering och våld i hederns namn.

I motion 2017/18:3848 påtalar Maria Stockhaus m.fl. (M) behovet av en nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck (yrkande 1).

Robert Hannah (L) anser i motion 2017/18:499 att förnekande av hedersrelaterat våld och förtryck innebär en form av rasism (yrkande 2). Enligt motionären bör det genomföras ett nationellt kunskapslyft genom spetsutbildningar och kompetensutveckling inom hedersrelaterat våld och förtryck. Detta bör gälla för sjuksköterskor, kuratorer, psykologer, socionomer, poliser, jurister och lärare så att de på ett bättre sätt kan arbeta med individer som drabbas av hedersrelaterat våld och förtryck (yrkande 4).

I motion 2017/18:434 uppmärksammar Robert Hannah (L) att Socialstyrelsen ska genomföra en nationell kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck samt barnåktenskap och tvångsåktenskap. Inom denna kartläggning föreslår motionären att omfattningen av hedersrelaterat våld och förtryck som drabbar hbtq-personer i Sverige utreds.

Roger Haddad (L) talar i motion 2017/18:147 om hederskultur i termer av att kvinnor av sina anhöriga inte tillåts vara i samma bassäng som personer av det motsatta könet. Enligt motionären bör det göras tydligt att offentliga medel inte ska gå till att separera kvinnor och män, oavsett motiv.

I motion 2017/18:3186 anför Amineh Kakabaveh (V) att för att kunna formulera relevanta mål och åtgärder för att motverka segregation och i förlängningen hedersvåld måste regeringen anlägga ett jämställdhetsperspektiv som tydligt framhäver skillnader i livsvillkor mellan kvinnor och män samt flickor och pojkar i olika bostadsområden (yrkande 4).

Utskottets ställningstagande

Mäns våld mot kvinnor inklusive hedersrelaterat våld och förtryck är ett allvarligt samhällsproblem som medför ett stort fysiskt och psykiskt lidande för de utsatta. Behovet av effektivare arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck är något som lyfts fram i motionsyrkanden av alla oppositionspartierna. Utskottet vill här i första hand hänvisa till regeringens breda och gedigna strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor som utskottet välkomnade vid förra riksmötet (bet. 2016/17:AU5). Utskottet framhåller att strategin inbegriper arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck.

I budgetpropositionen för 2018 föreslog regeringen i en överenskommelse med Vänsterpartiet och med utgångspunkt i strategin en flerårig satsning för att förebygga och bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck. Satsningen omfattar åtgärder för 100 miljoner kronor 2018 samt 57 miljoner kronor årligen 2019–2020, och innefattar uppdrag till länsstyrelser och andra myndigheter, stöd till lokalt arbete samt till förebyggande verksamhet (prop. 2017/18:1, bet. 2017/18:AU1, rskr. 2017/18:110). I sammanhanget vill utskottet framhålla betydelsen av tjej- och kvinnojourerna som har en särskild kompetens som gör att de kan se de tvingande kollektiva strukturer som utgör en del av hedersproblematiken. Utskottet välkomnar att dessa organisationer i regeringens ekonomiska vårändringsproposition föreslås få ett förstärkt stöd (prop. 2017/18:99).

Trots regeringens omfattande arbete är utskottet väl medvetet om att det krävs fortsatta och intensifierade insatser för att förebygga och bekämpa våld och förtryck i hederns namn. Hedersproblematiken är ytterst allvarlig och en fråga som hela samhället måste ta krafttag mot och verkligen se. En förutsättning för ett framgångsrikt arbete är bl.a. att det finns kunskap om att hedersrelaterat våld förekommer. Det har tidigare uppmärksammats att det råder bristfällig kunskap på området, det gäller såväl internationella som nationella förhållanden. Socialstyrelsen har i detta avseende ett viktigt uppdrag att genomföra en nationell kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck. Enligt en delrapportering planeras det empiriska materialet att samlas in genom både kvantitativa och kvalitativa metoder, bl.a. genom en enkät till ett slumpmässigt urval i den folkbokförda befolkningen i åldern 18–74 år (Socialstyrelsen, dnr 8701/2017, delrapport).

Moderaterna anser att hedersproblematik bör tas med i samhällsorienteringen. Här vill utskottet hänvisa till att Länsstyrelsen i Jönköpings län har fått i uppdrag att se över och revidera det nationellt framtagna utbildningsmaterial som används inom samhällsorienteringen i kommunerna. Utskottet välkomnar att samhällsorienteringen på ett tydligare sätt än i dag ska synliggöra de normer och värderingar som kommer till uttryck genom lagar och regler samt hur det svenska samhället är organiserat. Vad som också är viktigt att nämna är att kommunerna har fått utökade möjligheter att ordna tidiga insatser, och därigenom förväntar sig utskottet att fler ska kunna delta i samhällsinformation redan under asyltiden.

Vidare när det gäller det förebyggande och kompetenshöjande arbetet vill utskottet framhålla att Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor i vårändringsbudgeten föreslås få ytterligare medel för informationsinsatser riktade till nyanlända och andra ungdomar i fråga om jämställdhet, sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (prop. 2017/18:99).

Utskottet noterar i sammanhanget också att det i Mottagandeutredningens betänkande (SOU 2018:22) föreslås att det ska bli obligatoriskt att delta i samhällsinformation under asyltiden. Vidare när det gäller utbildning välkomnar utskottet att regeringen gett Jämställdhetsmyndigheten i uppdrag att erbjuda utbildningsinsatser och kunskapsstöd för lärare och andra utbildningsansvariga vid universitet och högskolor i frågor som bl.a. rör hedersrelaterat våld och förtryck.

Att föreställningar om heder har konsekvenser också för hbtq-personer uppmärksammas särskilt i motionsyrkanden från Liberalerna. Utskottet delar denna bedömning och noterar med tillfredsställelse att hbtq-personers rättigheter är en prioriterad fråga när ovan nämnda strategi genomförs.

Viktigt att framhålla är att arbetet med hedersrelaterade frågor också bedrivs inom området åtgärder mot segregation. Utskottet förmodar att Moderaterna, Centerpartiet, Liberalerna och Kristdemokraterna menar samma sak när de talar om situationen i bostadsområden och andra miljöer där hedersrelaterat tänkande är vanligt. Utskottet konstaterar att i ett antal s.k. utsatta områden går det att visa på ibland betydande skillnader jämfört med riket som helhet när det gäller faktorer som t.ex. disponibel inkomst, långtidsarbetslöshet och skolresultat. För att Sverige ska hålla ihop måste samhällsbygget vara rättvist och ojämlikheten bekämpas. Om skillnader tillåts öka i en riktning mot mer ojämlika livsvillkor hotas den tillit och samhörighet människor emellan som gör ett land starkare.

Denna utveckling ska tas på allvar, samtidigt som utskottet vänder sig emot att den politiska debatten i dessa frågor blivit alltmer polariserad, och det på sina håll – särskilt i sverigedemokratiska utspel – framställs som att Sverige står på randen till en systemkollaps. Det tillhör förvisso inte ovanligheterna att oppositionen hävdar att utvecklingen går åt fel håll, men att enbart sprida oro och undergångsscenarioer skapar grogrund för populism och ökade motsättningar. Utskottet vill i sammanhanget också framhålla att Sverige i internationella index och jämförelser återkommande rankas som ett av

världens tio ledande länder när det gäller t.ex. demokrati, social rättvisa och inkluderande utveckling (Strömbäck 2017). I den senaste granskningen som OECD regelbundet gör av medlemsländernas ekonomier – Economic Survey of Sweden 2017 – uppvisar Sverige mycket goda resultat i fråga om jämlikhet och jämställdhet. Dessutom när det gäller de s.k. utsatta områdena bör det noteras att arbetsmarknadssituationen i meningen förvärvsfrekvensen stadigt har förbättrats, och på många ställen har ökningen varit starkare än i riket som helhet.

Detta hindrar givetvis inte att den styrande majoriteten har ett ansvar att beskriva de verkliga problem som finns. Utskottet noterar med tillfredsställelse att arbetet mot hedersrelaterat våld och segregation är för regeringen högt prioriterat. Utskottet liksom regeringen drar slutsatsen att segregationen och dess konsekvenser måste bemötas kraftfullt och långsiktigt. Utvärderingar av tidigare satsningar för att minska och motverka segregation visar att de ofta har brustit i långsiktighet. Utskottet välkomnar därför att regeringen nyligen beslutat om en långsiktig miljardsatsning på kommuner med områden som har socioekonomiska utmaningar. Även det civila samhället har nyligen fått möjlighet att söka medel för att genomföra fleråriga insatser. Utskottet har tidigare välkomnat regeringens långsiktiga reformprogram för minskad segregation för perioden 2017–2025 och anser att regeringen tar viktiga initiativ på ett område som i allra högsta grad berör vår gemensamma framtid och målet om ett samhälle som håller ihop. Utskottet vill även framhålla den nyligen inrättade Delegationen mot segregation som ska bidra till att genomföra strategin i samverkan med bl.a. kommuner, regioner, och det civila samhället. Utskottet betvivlar inte ambitionen hos flertalet av de partier som lagt fram förslag om hedersrelaterat våld, även om detta inte fullt ut får genomslag i form av konkreta satsningar när det gäller exempelvis segregation, vilket framkom under höstens budgetberedning (bet. 2017/18:AU1).

I övrigt när det gäller mäns våld mot kvinnor håller utskottet med Kristdemokraterna om vikten av att konfrontera de bakomliggande värderingar och attityder som bidrar till våldsutövandet. Som utskottet tidigare framhållit bör bakomliggande orsaker till våldsutövande och möjligheterna att undvika eller bryta våldet genomsyra alla insatser inom strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Som också betonas i strategin handlar det om att på ett grundläggande plan utmana föreställningar om makt och maskulinitet som rättfärdigar våld, samt normer som inskränker kvinnors och flickors självbestämmande över t.ex. sexualitet, barnafödande, ekonomi, utbildning och relationer. En viktig utgångspunkt är att strategin lägger särskild vikt vid förebyggande insatser och mäns delaktighet. Det har tidigare uppmärksammats att det råder brist på förebyggande insatser riktade till pojkar och unga män i en hederskontext (SOU 2015:55), och utskottet välkomnar att regeringen bl.a. inom ramen för arbete mot segregation stöder jämställdhetsarbetet för att utmana hedersnormer och våldsförebyggande insatser riktade till pojkar och unga män. Utskottet anser att människors möjligheter till

delaktighet och ansvar är av avgörande betydelse för det gemensamma samhällsbygget.

Sammanfattningsvis kan utskottet konstatera att det pågår ett brett arbete när det gäller våld i nära relationer och relaterade frågor som i huvudsak ligger i linje med flera av motionsförslagen. Utskottet anser därför att det inte finns anledning för riksdagen att rikta något tillkännagivande till regeringen. Motionsyrkandena avstyrks därmed.

Åtgärder mot diskriminering

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om bl.a. diskriminering på grund av funktionsnedsättning och ålder samt om missgynnande av föräldrar eller gravida i arbetslivet.

Jämför reservation 16 (M), 17 (SD), 18 (V), 19 (L) och 20 (KD).

Motionerna

Moderaterna anser i motion 2017/18:3215 av Olof Lavesson m.fl. att arbetet mot diskriminering kopplat till könsidentitet, könsuttryck och sexuell läggning bör stärkas (yrkande 5). Det arbete med en samlad hbt-strategi som alliansregeringen tog initiativet till bör fortsätta och uppdateras (yrkande 9). I detta arbete vill Moderaterna bl.a. att det ytterligare ska förtydligas att samtliga kommuner och landsting ska kunna visa hur man på ett strukturerat sätt bemöter hbtq-personer i den egna verksamheten.

Förslag om att uppdatera hbt-strategin framförs även av Liberalerna i partimotion 2017/18:3578 av Jan Björklund m.fl. (yrkande 1). Med hänvisning till en utvärdering av Statskontoret anser Liberalerna att en bredare översyn bör göras för att säkerställa att hbt-strategin också framöver fyller en effektiv styrningsfunktion.

Liberalerna anser i partimotion 2017/18:3578 av Jan Björklund m.fl. att det är viktigt att Sverige arbetar vidare för att antidiskrimineringsdirektivet slutligen ska antas och för att arbetet för att inkludera transpersoner i EU:s diskrimineringslagstiftning ska fortsätta (yrkande 33).

Liberalerna betonar i partimotion 2017/18:2815 av Jan Björklund m.fl. (yrkande 33) vikten att bekämpa rasism, främlingsfientlighet och intolerans liksom diskriminering av utrikes födda, annars riskerar utanförskapet, oron och bitterheten att växa. Partiet anser bl.a. att det ska kosta att diskriminera och att den som drabbas ska kunna få hjälp och upprättelse.

Liberalerna anför i partimotion 2017/18:1850 av Jan Björklund m.fl. att regeringen bör låta göra en systematisk genomgång av anmälningar om åldersdiskriminering (yrkande 1). Liberalerna anser att orsakerna till att människor upplevt sig diskriminerade på grund av sin kronologiska ålder behöver åtgärdas, eventuellt genom ett förtydligande i diskrimineringslagen.

Kristdemokraterna anser i motion 2017/18:3650 av Désirée Pethrus m.fl. att i den nationella plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott som regeringen presenterat bör diskriminering på grund av religion eller annan trosuppfattning inkluderas bland de utpekade fokusområden som är föremål för förebyggande och motverkande insatser (yrkande 17).

Kristdemokraterna föreslår i partimotion 2017/18:3836 av Andreas Carlson m.fl. att Diskrimineringsombudsmannen bör ges i uppdrag att kartlägga förekomsten av diskriminering eller missgynnande av föräldrar eller gravida i arbetslivet (yrkande 36). Liknande förslag har Désirée Pethrus (KD) i motion 2017/18:1028 (yrkande 1).

När det gäller personer med assistanshund anser Catharina Bråkenhielm (S) i motion 2017/18:671 att diskrimineringslagen sällan följs, vilket får till följd att människor diskrimineras på grund av sin funktionsnedsättning. Diskrimineringslagen måste enligt motionären också gälla för personer med hjälpmedel i form av assistanshund.

I motion 2017/18:2681 talar Åsa Westlund m.fl. (S) om vikten av att arbeta internationellt när hbt-personer utsätts för våld eller andra brott eller kränkningar. Motionären föreslår en ändring av regelverket för diskriminering på EU-nivå (yrkande 2).

I motion 2017/18:607 av Hillevi Larsson m.fl. (S) föreslås att regeringen bör verka för en enhetlig diskrimineringslagstiftning i hela EU som gäller inom alla sektorer och inkluderar alla diskrimineringsgrunder.

I motion 2017/18:1769 föreslår Finn Bengtsson (M) att regeringen i en riktad process bör utvärdera om den lagändring för att bättre motverka åldersdiskriminering som trädde i kraft i januari 2013 verkligen har haft avsedd effekt.

Finn Bengtsson (M) anser i motion 2017/18:1897 att det bör tillsättas en utredning med uppgiften att analysera frågan om att i diskrimineringslagen införa genetisk konstitution som ytterligare en diskrimineringsgrund.

I motion 2017/18:1066 föreslår Julia Kronlid (SD) att en utredning ska tillsättas för att motverka diskriminering på arbetsmarknaden på grund av föräldraledighet och familjebildning (yrkande 3).

Mikael Jansson och David Lång (båda SD) anser i motion 2017/18:3821 att diskriminering av svenskar på arbetsmarknaden måste avskaffas, bl.a. bör systemet med instegsjobb för nyanlända tas bort (yrkande 1). Motionärerna yrkar vidare att regeringen ska utreda på vilka övriga sätt som svenskar diskrimineras som en följd av integrationspolitiken och avskaffa dessa delar (yrkande 2).

Sven-Olof Sällström (SD) anser i motion 2017/18:3868 att regeringen ska utreda möjligheterna dels att införa politisk åskådning som diskrimineringsgrund i diskrimineringslagen (yrkande 1), dels att införliva politisk åskådning som diskrimineringsgrund i Diskrimineringsombudsmannens uppdrag (yrkande 2).

I motion 2017/18:403 befarar Bengt Eliasson och Robert Hannah (båda L) en kommande brist på teckenspråkstolkare och föreslår därför en utredning om

hur Sverige ska få fler behöriga teckenspråkstolkare på arbetsmarknaden (yrkande 1). För att göra yrket mer attraktivt förordas en löneökning för teckenspråkstolkare (yrkande 2). Dessutom vill motionärerna undersöka möjligheten att slopa avgiften för tolk för arbetsgivare som anställer en döv eller hörselskadad person med tolkbehov (yrkande 3).

I motion 2017/18:430 uppmärksammar Robert Hannah konceptet vitbok som ett sätt för staten att göra upp med sin egen historia av förtryck av svenska minoritetsgrupper. Motionären föreslår en vitbok om hur hbtq-personer historiskt behandlats i Sverige.

Désirée Pethrus (KD) refererar i motion 2017/18:1028 statistik som visar på en ökning av anmälningar av hatbrott med religiösa motiv och anser att dessa brott bör tas upp i regeringens nationella plan mot rasism (yrkandena 2 och 3). I samma motion betonas vikten av att aktivt förebygga diskriminering av äldre, unga, personer med utländsk bakgrund samt personer med funktionsnedsättning i arbetslivet (yrkande 4). Motionären anser att alla människor som vill och kan arbeta behövs på arbetsmarknaden och att lagstiftningen därför måste vara tydlig och motverka diskriminering.

Jan Lindholm (MP) anser i motion 2017/18:1698 att personer som har ledarhundar ska ha rätt att ta den med in i butiker och på restauranger (yrkande 2). För att undanröja problem med att brukare blir avisade från olika lokaler föreslås att en samordnare ser till så att konflikter mellan olika grupper, t.ex. allergiker och hundförare, kan få en rimlig lösning.

Stefan Nilsson m.fl. (MP) anför i motion 2017/18:2750 att det bör införas lagstiftning mot diskriminering av arbetstagare som ger omsorg till anhöriga.

Utskottets ställningstagande

Sverige ska vara ett land där alla människor erkänns för vilka de är, får rätt att definiera sig själva och har tillgång till lika rättigheter och möjligheter. När det gäller flertalet motioner som behandlas i detta avsnitt kan utskottet känna sympati för de bakomliggande resonemangen och utgår från att det i grunden handlar om att skyddet mot diskriminering är en av hörnstenarna i arbetet för de mänskliga rättigheterna. När det kommer till de mer konkreta förslagen har utskottet dock synpunkter på i vilken mån de skulle tillföra något till det arbete som redan pågår eller planeras.

Med anledning av Moderaternas och Liberalernas yrkanden om den nu gällande hbtq-strategin vill utskottet peka på att regeringen i budgetpropositionen för 2018 anför att arbetet för att säkerställa hbtq-personers fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna fortsätter (prop. 2017/18:1 utg.omr. 13). Här bör även framhållas att regeringen anger att de rekommendationer som Statskontoret lämnat i sin utvärdering av strategin för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck (Statskontoret, 2016:31) kommer att beaktas. Utskottet välkomnar att regeringen kommer att återkomma med åtgärder inom ramen för strategin. Viktigt att notera är även regeringens proposition om ett utvidgat straffrättsligt

skydd för transpersoner som för närvarande bereds i konstitutionsutskottet (prop. 2017/18:59). Utskottet ser även fram emot resultatet av regeringens fortsatta beredning av betänkandet Stärkt ställning och bättre levnadsvillkor för transpersoner (SOU 2017:92). Vidare vill utskottet hänvisa till vad som sagts ovan om den nationella tioåriga strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor som började gälla den 1 januari 2017. Utskottet framhåller att strategin i samtliga delar omfattar hbtq-personers utsatthet för våld i nära relationer.

När det gäller det europeiska samarbetet och skyddet mot diskriminering kan utskottet instämma med bl.a. Liberalernas uppmaning att det s.k. antidiskrimineringsdirektivet (KOM(2008) 426) slutligen ska antas. Utskottet noterar att Sverige har en positiv inställning i förhandlingarna om direktivet men kan samtidigt konstatera att det krävs enhällighet i EU:s ministerråd och Europaparlamentets godkännande för att direktivet ska antas.

När det gäller diskriminering på grund av ålder anser bl.a. Liberalerna att det finns behov av att utreda frågan och har förslag på åtgärder i syfte att göra något åt orsakerna till åldersdiskriminering. Som utskottet tidigare konstaterat förstärktes skyddet mot åldersdiskriminering i januari 2013 genom en ändring som innebar att skyddet mot diskriminering kom att omfatta fler samhällsområden. En välkommen lagändring är också den utvidgning av skyldigheten att arbeta med aktiva åtgärder som trädde i kraft den 1 januari 2017. Därigenom har det skapats klart förbättrade möjligheter att få till stånd en förändring i samhället, t.ex. när det gäller attityderna gentemot arbetstagare i olika åldersgrupper. Utskottet noterar också att beredningen av betänkandet Bättre skydd mot diskriminering (SOU 2016:87) fortsätter. För övriga överväganden i fråga om bl.a. aktiva åtgärder, se nedanstående avsnitt om utvärdering av diskrimineringslagen.

När det gäller Liberalernas uppmaning att bekämpa rasism och främlingsfientlighet är detta givetvis något som utskottet helhjärtat instämmer i. Utskottet noterar att de s.k. SOM-undersökningarna vid Göteborgs universitet visar att andelen som upplever oro inför framtiden avseende ökad främlingsfientlighet tydligt har ökat under de senaste åren. För att bekämpa rasismen och hatbrotten krävs en helhetssyn och utskottet anser att den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott som regeringen antagit tillgodoser detta.

När det gäller bl.a. Kristdemokraternas yrkande om missgynnande av föräldrar eller gravida i arbetslivet vill utskottet påpeka att det i uppdraget för Diskrimineringsombudsmannen (DO) bl.a. ingår att motverka missgynnande enligt föräldraledighetslagen. Av förordningen (2008:1401) med instruktion för Diskrimineringsombudsmannen framgår att myndigheten också har till uppgift att följa och analysera utvecklingen inom sitt ansvarsområde. Utskottet utgår från att DO bedriver ett aktivt arbete utifrån de olika diskrimineringsgrunderna och för att motverka missgynnande enligt föräldraledighetslagen samt att också regeringen noga följer utvecklingen på området. Utskottet noterar att antalet anmälningar som gäller missgynnande som har samband

med föräldraledighet fortsatt att öka enligt myndigheten årsredovisning för 2017.

När det gäller bl.a. Kristdemokraternas yrkanden om diskriminering på grund av religion eller annan trosuppfattning har utskottet egentligen inget att tillägga utöver vad som sagts vid tidigare ställningstagande (bet. 2016/17:AU14). Det förtjänar ändå att upprepas att utskottet fullt ut delar Kristdemokraternas syn på att hatbrott på religiös grund måste tas på allra största allvar och att utskottet anser att den nationella plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott som regeringen antagit tillgodoser detta.

Utskottet anser i likhet med vad som framförs i en av motionerna att det är viktigt att tillräckligt många teckenspråkstolkare utbildas i framtiden. Utskottet noterar att regeringen i budgetpropositionen för 2018 föreslog en satsning för ökade möjligheter till tolktjänst i arbetslivet för att stärka förutsättningarna på arbetsmarknaden för kvinnor och män som är döva, dövblinda eller har nedsatt hörsel (prop. 2017/18:1 utg.omr. 9).

Frågan om diskriminering på grund av etnisk tillhörighet har vid upprepade tillfällen behandlats i utskottet (senast i bet. 2016/17:AU14). Utskottet vill än en gång understryka att Sverige ska vara ett tolerant och humant samhälle som präglas av mångfald och respekt för individens mänskliga fri- och rättigheter. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden även när det gäller yrkanden i enskilda motioner om diskriminering på grund av funktionsnedsättning, ålder och om nya grunder för diskriminering. Som grund för ställningstaganden anfördes bl.a. ramverket för arbetet med aktiva åtgärder samt arbetsmarknadspolitiska avvägningar gällande subventionerade anställningar.

Med det sagda anser utskottet att det inte finns skäl för något initiativ från riksdagens sida. De aktuella motionsyrkandena avstyrks därmed.

Utvärdering av diskrimineringslagen m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om bl.a. utvärdering av diskrimineringslagen.

Jämför reservation 21 (M, SD, L) och 22 (V).

Motionerna

Moderaterna yrkar i motion 2017/18:3182 av Jessica Polfjärd m.fl. att den sammanhållna diskrimineringslag som infördes 2009 ska utvärderas (yrkande 3). Inom ramen för översynen bör bl.a. möjligheten att stärka påföljderna för brott mot diskrimineringslagen utvärderas. Liknande förslag framförs också av Moderaterna i motion 2017/18:3215 av Olof Lavesson m.fl., här bl.a. mot bakgrund av det utökade grundlagsskydd mot diskriminering som har samband med sexuell läggning som infördes 2011 (yrkande 6).

I partimotion 2017/18:3574 av Jan Björklund m.fl. (yrkande 3) och 2017/18:3578 av Jan Björklund m.fl. (yrkande 18) föreslår Liberalerna att diskrimineringslagen utvärderas. Enligt partiet kan en sådan översyn också inkludera den nuvarande modellen med en statlig diskrimineringsombudsman i kombination med statsstödda fristående antidiskrimineringsbyråer.

Vänsterpartiet anser i motion 2017/18:2942 av Maj Karlsson m.fl. att i och med den översyn som gjorts av diskrimineringslagen bör lagen utvärderas med avseende på hur den följs när det gäller funktionsnedsättning som diskrimineringsgrund (yrkande 4).

Boriana Åberg (M) anför i motion 2017/18:3315 att rättsprocessen i ett diskrimineringsärende bör vara förenad med vissa kostnader även för den som anser sig vara diskriminerad. Risken med ett avgiftsfritt civilrättsystem är enligt motionären att många fler anser sig diskriminerade än de som i lagens mening i dag faktiskt är diskriminerade.

I motion 2017/18:2262 anser Jan Ericson (M) att diskrimineringslagstiftningen bör ses över mot bakgrund av den enligt motionären orimligt höga diskrimineringsavgift som kan utdömas.

I motion 2017/18:3464 föreslår Robert Hannah (L) att Diskrimineringsombudsmannen läggs ned och att myndighetens arbete med främjande och förebyggande arbete mot diskriminering övertas av den nya institutionen för mänskliga rättigheter (yrkande 1). När det gäller enskilda diskrimineringsärenden bör uppdraget att bedriva ärenden ges till diskrimineringsjurister och fallen drivas på domstolsnivå (yrkande 2).

Utskottets ställningstagande

När det gäller diskrimineringslagen med dess syfte att på sikt förändra en samhällsstruktur som bygger på normer och värderingar är det som utskottet påpekat tidigare svårt att mäta effekterna av lagstiftningen. Inte desto mindre är det enligt utskottet angeläget att följa utvecklingen på området och vid behov vidta åtgärder. Utskottet noterar att bl.a. Moderaterna, Liberalerna samt Vänsterpartiet utifrån delvis skilda bevekelsegrunder anser att diskrimineringslagen bör utvärderas.

Det har nu gått drygt ett år sedan nya krav infördes i diskrimineringslagen som rör arbetsgivares skyldigheter att arbeta förebyggande och främjande för att motverka diskriminering. Utskottet kan dessvärre konstatera att enligt en enkätundersökning från Diskrimineringsombudsmannen känner mer än hälften av arbetsgivarna inte till någon av förändringarna, och endast var fjärde arbetsgivare uppger att lagändringen har lett till ett förändrat eller utvecklat arbets sätt. Enligt utskottet är arbetsgivarnas brist på kunskap i detta avseende ett stort hinder för att uppnå målet om ett samhälle fritt från diskriminering. Som utskottet noterat ovan avser regeringen att tillsätta en utredning för att analysera och se över behovet av effektivare sanktionsmöjligheter när bestämmelserna om aktiva åtgärder, inkl. lönekartläggningar, inte följs. Utskottet välkomnar regeringens snabba reaktion och åtgärder för att

säkerställa att lagstiftarens intentioner respekteras bl.a. när det gäller osakliga löneskillnader. Utskottet kommer med intresse att följa utredningsarbetet och de förslag som regeringen eventuellt kommer att lägga med anledning av utredningens resultat. I övrigt när det gäller utvärdering av diskrimineringslagen inväntar utskottet regeringens fortsatta beredning av betänkandet Bättre skydd mot diskriminering (SOU 2016:87).

När det gäller frågan om Diskrimineringsombudsmannens verksamhet och uppgifter vill utskottet framhålla betydelsen av myndighetens arbete med att ta emot anmälningar om diskriminering, bedriva generell tillsyn inom områden med förändringsbehov och utöva tillsyn över arbetsgivares och utbildningsanordnares förebyggande arbete. I arbetet med att diskrimineringslagen ska få eftersträvat genomslag fyller även lokala aktörer som antidiskrimineringsbyråerna en viktig funktion när det gäller att uppmärksamma och synliggöra olika former av diskriminering. Utskottet välkomnar att såväl Diskrimineringsombudsmannen som antidiskrimineringsbyråerna genomgående under mandatperioden har fått kraftfulla förstärkningar. Därutöver kan noteras att en institution för mänskliga rättigheter, som skulle ha riksdagen som huvudman om den inrättas, är en fråga som måste beredas i ett annat sammanhang.

Med hänvisning till aviserat och pågående arbete samt vad som i övrigt anförts anser utskottet att det inte finns skäl för något initiativ från riksdagens sida. De aktuella motionsyrkandena avstyrks därmed.

Reservationer

1. Jämställdhetspolitikens mål, styrning och organisation m.m., punkt 1 (SD)

av Magnus Persson (SD) och Paula Bieler (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2017/18:3625 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkandena 10–13 och

2017/18:3891 av Paula Bieler m.fl. (SD) yrkandena 1 och 2 samt

avslår motionerna

2017/18:396 av Jan Ericson (M),

2017/18:2576 av Monica Green (S),

2017/18:2579 av Monica Green (S) yrkandena 1 och 2,

2017/18:2869 av Ola Johansson och Rickard Nordin (båda C) yrkande 1,

2017/18:3574 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkandena 1 och 13,

2017/18:3625 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkande 14 och

2017/18:3789 av Annika Carlsson m.fl. (C) yrkandena 1–4 och 7.

Ställningstagande

Sverigedemokraterna ser jämställdhet mellan kvinnor och män i termer av lika rättigheter och möjligheter att själv forma sitt liv. Varje familj ska också ha rätt att göra egna livsval. Till skillnad från utskottet och regeringen är inte vår utgångspunkt att dessa val med nödvändighet kommer att fördelas lika mellan kvinnor och män, och vi motsätter oss således en politik som bygger på förväntningar eller mål om en viss fördelning. Utskottets beskrivning av syftet med vår jämställdhetspolitik blir därmed djupt orättvis och måste antas bygga på en medveten misstolkning. Tvärt emot vad utskottet gör gällande anser vi att ingen ska hållas tillbaka eller styras. Sverigedemokraterna förespråkar en formell jämställdhet. Inga personer oavsett kön eller könsdefinition ska särbehandlas på grund av könstillhörighet. Det är det enda sättet att säkerställa att vi har samma värde, att vi är lika inför lagen och att vi är trygga och respekterade. Vi anser att de jämställdhetspolitiska målen behöver formuleras om i enlighet med detta.

När det gäller regeringens delmål om en jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet delar vi den kritiska uppfattning som framförs av Kristdemokraterna i motion 2017/18:3625. I delmålet ingår det även att uppnå

en jämn fördelning av hushålls- och underhållsarbete. Detta är fel väg att gå eftersom det inskränker familjers valfrihet och nedvärderar myndiga personers egna val. Hur familjemedlemmar fördelar olika former av privata ansvarsområden mellan sig är inte heller något som på ett förenklat sätt går att mäta eller värdera. Vi anser att regeringen inte bör ha ett delmål om jämn fördelning av obetalt hem- och omsorgsarbete, utan i stället bör regeringen införa ett nytt delmål om att skapa goda förutsättningar för egna val när det gäller hem- och omsorgsarbete för både män och kvinnor.

Vi delar även Kristdemokraternas uppfattning om delmålet mäns våld mot kvinnor eftersom det med nuvarande formulering riskerar att osynliggöra våld i samkönade relationer samt våld mot män och pojkar. Vi anser därför att begreppet mäns våld mot kvinnor alltid bör kompletteras med begreppet våld i nära relationer. Givet problemets allvar och långtgående konsekvenser för de som drabbas instämmer vi också i Kristdemokraternas förslag att hedersförtryckets roll bör tydliggöras i delmålet mäns våld mot kvinnor.

I ovan nämnda motion föreslår Kristdemokraterna även att ett förstatligande av sjukhusvården bör ingå under delmålet för jämställd hälsa. Vi håller med om att staten behöver ta huvudansvar för vården för att principen om att befolkningen ska få vård på lika villkor ska kunna förverkligas. Vi har dock valt att inte bifalla förslaget eftersom vi anser att frågan bör behandlas samlat i socialutskottet, närmast i betänkande 2017/18:SoU9.

Vi anser att s.k. positiv särbehandling förstärker synen på människor som representanter för en grupp snarare än representanter för sig själva. Sverigedemokraterna anser att vägen till bejakande av individuella val och bedömning av individer efter personliga egenskaper snarare än kön aldrig kan uppnås genom särbehandling. Vi anser därmed att regeringen bör verka för att alla former av kvotering och positiv särbehandling på basis av kön avvecklas.

I motion 2017/18:396 föreslås att det nationella sekretariatet för genusforskning avskaffas. Även om vi liksom motionären är starkt kritiska till delar av den genusforskning som bedrivs har vi valt att inte bifalla förslaget eftersom vi anser att frågan bör behandlas samlat i utbildningsutskottet, närmast i betänkande 2017/18:UbU17. När det i övrigt gäller regeringens förda politik på området, som utskottet välkomnar, hänvisar vi till Sverigedemokraternas ställningstagande i utskottets beredning av regeringens skrivelse Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid (skr. 2016/17:10, bet. 2016/17:AU5).

2. Jämställdhetspolitikens mål, styrning och organisation m.m., punkt 1 (C)

av Annika Qarllsson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3789 av Annika Qarlssoon m.fl. (C) yrkandena 1–4 och 7,
bifaller delvis motion

2017/18:2869 av Ola Johansson och Rickard Nordin (båda C) yrkande 1 och
avslår motionerna

2017/18:396 av Jan Ericson (M),

2017/18:2576 av Monica Green (S),

2017/18:2579 av Monica Green (S) yrkandena 1 och 2,

2017/18:3574 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkandena 1 och 13,

2017/18:3625 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkandena 10–14 och

2017/18:3891 av Paula Bieler m.fl. (SD) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Kostnaderna för ett ojämnt samhälle är fortfarande i stort sett en vit fläck på både forskarnas och politikernas karta. För att man snabbare ska kunna åstadkomma förändringar är det viktigt att frågan får en grundlig belysning ur ett oberoende nationalekonomiskt perspektiv. Med en sådan rapport får politiken underlag för att förutom den mänskliga aspekten också visa på att det kan vara ekonomiskt motiverat att göra något åt ojämligheten. Utredningen bör relateras till de mål för jämställdhetspolitiken som riksdagen antagit. Jag anser att regeringen mot bakgrund av det anförda bör ta initiativ till att genomföra en genomgripande utredning som behandlar och belyser statens, näringslivets, samhällets och individens totala kostnader för ojämlighet relaterade till det mål för jämställdhetspolitiken som riksdagen antagit.

Regeringens bilaga till budgetpropositionen om ekonomisk jämställdhet är bra och beskriver väl den allmänna fördelningen av ekonomiska resurser mellan kvinnor. Bilagan bör även fortsättningsvis redovisa den könsspecifika ekonomiska utvecklingen. Däremot behöver bilagan utvecklas till fokus på förutsättningar och normer, inte enbart utfall som i dag. Exempelvis behöver de faktiska effekterna av regeringens politik och de effekter den får för kvinnors företagande uppmärksammas och följas över tid, t.ex. hur förutsättningarna ser ut för företagande inom kvinnodominerade sektorer. Bilagan behöver ett tydligare syfte, ett permanent upplägg, som gör att det år från år går att följa utvecklingen lättare. Likaså behövs mer könsuppdelade data och statistik över bl.a. kvinnors företagande och hälsa och hur skatteförändringar slår fördelningspolitiskt vad gäller inkomst på kön, utbildning, ansvar för hem och barn, karriär och makt. Explicita mål bör analyseras snarare än att allmänt redogöra för fördelningen av ekonomiska resurser mellan kvinnor och män. Dessutom bör information om analysen förbättras så att den också blir allmänt känd.

Mot denna bakgrund anser jag att regeringen bör utveckla analysen av effekterna av regeringens politik för den ekonomiska jämställdheten och bättre

följa upp denna. Regeringen bör vidare utveckla den bilaga till budgetpropositionen som handlar om ekonomisk jämställdhet i enlighet med vad jag här anfört.

I arbetet för att nå de jämställdhetspolitiska målen ser Centerpartiet hur viktigt det är att arbeta strukturerat med jämställdhetsintegrering, dvs. att ett jämställdhetsperspektiv integreras i allt beslutsfattande, på alla nivåer och i alla steg av processen, av de aktörer som normalt sett deltar i beslutsfattandet. Könsuppdelad statistik förenklar jämställdhetsintegrering och gör att man kan se hur beslut, åtgärder och bemötanden faller ut för kvinnor respektive män så att vi kan upptäcka skillnader och göra något åt dem. Det handlar om rättvisa för kvinnor och män, flickor och pojkar, men det är också en fråga om effektivitet och kvalitet.

Det är visserligen bra att regeringen är aktiv på området men jag anser, till skillnad från utskottet, att arbetet med jämställdhetsintegrering behöver stärkas ytterligare. I enlighet med det anförda anser jag att regeringen bör stärka arbetet med jämställdhetsintegrering dels genom att ge alla myndigheter direktiv om jämställdhetsintegrering, dels säkerställa att könsuppdelad statistik används.

Centerpartiet ser vidare ett behov av att arbetet med jämställdhetsbudgetering stärks. Jämställdhetsbudgetering handlar om att synliggöra människorna bakom siffrorna i en budget. Det synliggör hur de offentliga resurserna fördelas mellan könen, hur det möter kvinnors och mäns, flickors och pojkars behov och vilka effekter det ger. Budgetprocesser inom staten, landstingen och regioner samt kommuner kan lämpligen utformas så att metoder för jämställdhetsbudgetering tillämpas. I årsberättelser och övrig budgetuppföljning i den offentliga sektorn syns då utfallet utifrån jämställdhetsbudgetering. Jag anser att regeringen, i enlighet med vad jag här anfört, också bör verka för att ytterligare stärka arbetet med jämställdhetsbudgetering.

När det i övrigt gäller regeringens förda politik på området, som utskottet tycks vara tillfreds med, hänvisar jag till Centerpartiets ställningstaganden i utskottets beredning av regeringens skrivelse Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid (skr. 2016/17:10, bet. 2016/17:AU5).

3. Jämställdhetspolitikens mål, styrning och organisation m.m., punkt 1 (L)

av Said Abdu (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:3574 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkandena 1 och 13 samt
avslår motionerna
2017/18:396 av Jan Ericson (M),
2017/18:2576 av Monica Green (S),
2017/18:2579 av Monica Green (S) yrkandena 1 och 2,
2017/18:2869 av Ola Johansson och Rickard Nordin (båda C) yrkande 1,
2017/18:3625 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkandena 10–14,
2017/18:3789 av Annika Qarlsson m.fl. (C) yrkandena 1–4 och 7 samt
2017/18:3891 av Paula Bieler m.fl. (SD) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

En av Sveriges allra största utmaningar är integrationen. Liberalerna anser att det är beklagligt att den nya målstruktur för jämställdhetspolitiken som den nuvarande regeringen infört inte är utformad på ett sätt som lyfter fram de alarmerande skillnaderna mellan könen vad gäller nyanländas möjligheter att etablera sig i det nya landet. Skillnaderna syns på alla samhällsområden, från skola till arbetsmarknad, från föräldraskap till pensioner.

För att synliggöra jämställdhet i integrationen som en prioriterad uppgift inom jämställdhetspolitiken föreslår Liberalerna därför ett nytt delmål om integration, förslagsvis uttryckt på följande vis: ”Kvinnor och män, flickor och pojkar som invandrar ska mötas av samma förväntningar på alla områden i det svenska samhället och ha samma rättigheter och möjligheter att skapa sig ett självständigt liv i Sverige.”

Jämställdhetsintegrering innebär att ett jämställdhetsperspektiv ska integreras i allt beslutsfattande, på alla nivåer och i alla steg av processen, av de aktörer som normalt sett deltar i beslutsfattandet. I Sverige har jämställdhetsintegrering varit den övergripande strategin för jämställdhetspolitiken sedan den antogs i och med propositionen ”Delad makt – delat ansvar”, som togs fram av den dåvarande liberala partiledaren och jämställdhetsministern Bengt Westerberg. Under Liberalernas ledning gjorde alliansregeringen större satsningar på jämställdhetsintegrering i offentlig verksamhet än vad någon tidigare regering har gjort. Mot denna bakgrund anser jag att regeringen bör verka för att jämställdhetsintegrering även fortsättningsvis ska vara den bärande strategin i jämställdhetspolitiken.

När det i övrigt gäller regeringens förda politik på området, som utskottet tycks vara tillfreds med, hänvisar jag till Liberalernas ställningstaganden i utskottets beredning av regeringens skrivelse Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid (skr. 2016/17:10, bet. 2016/17:AU5).

4. Jämställdhetspolitikens mål, styrning och organisation m.m., punkt 1 (KD)

av Erik Slottner (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3625 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkandena 10–14 och avslår motionerna

2017/18:396 av Jan Ericson (M),

2017/18:2576 av Monica Green (S),

2017/18:2579 av Monica Green (S) yrkandena 1 och 2,

2017/18:2869 av Ola Johansson och Rickard Nordin (båda C) yrkande 1,

2017/18:3574 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkandena 1 och 13,

2017/18:3789 av Annika Qarllsson m.fl. (C) yrkandena 1–4 och 7 samt

2017/18:3891 av Paula Bieler m.fl. (SD) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Jag delar inte utskottets bedömning av det delmål för jämställdhetspolitiken som gäller en jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kristdemokraterna anser naturligtvis att det är bra om båda parter tar ansvar för arbetet med barn och hem. Hur familjer eller par väljer att fördela ansvaret för barn och hem påverkar andra delar av livssituationen, som ställningen på arbetsmarknaden, möjligheter till karriär och framtida pension. Traditionellt sett har kvinnor tagit ett större ansvar i hemmet. Effekten har blivit att kvinnorna varit borta mer från jobbet, halkat efter i löneutvecklingen och därmed också fått lägre pensioner. Men Kristdemokraterna anser det vara fel väg att gå att styra och rikta utformningen av föräldraförsäkringen och föräldraledigheten eftersom det inskränker familjers valfrihet och nedvärderar myndiga personers egna val. Kristdemokraterna anser inte att det är politikens roll att lägga sig i hur uppdelningen ser ut och ser inte heller några rimliga medel för att uppnå delmålet och är därför kritiska till detta delmål. I enlighet med vad jag här anfört anser jag att regeringen inte bör ha ett delmål om jämn fördelning av obetalt hem- och omsorgsarbete.

Kristdemokraternas lösning är i stället att undanröja hinder och skapa bättre förutsättningar för olika val, för såväl mammor som pappor. Valfrihet står inte i motsatsförhållande till ökad jämställdhet. Kristdemokraterna vill ge familjer fler valmöjligheter att välja den livsstil och den barnomsorgsform som passar dem och deras barn bäst. Olika utfall kan bero på att förutsättningarna är olika, men det kan också bero på att familjer eller par har gjort prioriteringar och val

som får ekonomiska konsekvenser. Så måste det kunna få vara och det måste respekteras. Kristdemokraterna har en liknande utgångspunkt när det gäller anhörigomsorg. Det är viktigt att de som vill sköta omsorgen om sina nära anhöriga har goda förutsättningar för detta. I det sammanhanget bör exempelvis frågan om möjlighet till tjänstledighet ses över och införandet av ett begränsat antal vaf-dagar (vård av förälder). För de som hellre vill ha äldreomsorg för anhöriga är det av stor vikt att det finns tillgång till en god omsorg med olika inriktningar. Alla åtgärder i fråga om anhörigomsorg måste inriktas på att stödja och underlätta olika val, inte att förhindra eller strypa möjligheter. Nära relationer är viktiga och ska värnas.

Mot bakgrund av ovanstående resonemang anser jag att regeringen bör införa ett nytt delmål om att skapa goda förutsättningar för egna val när det gäller hem- och omsorgsarbete för både män och kvinnor.

När det gäller delmålet att mäns våld mot kvinnor ska upphöra håller jag inte med utskottet när det resoneras kring hur det lämpligen bör utformas. Målet har kritiserats för att det osynliggör våld i samkönade relationer samt våld mot män och pojkar. Kristdemokraterna instämmer i kritiken och framhåller att våld i samkönade relationer också präglas av mekanismer som förekommer i olikkönade relationer. Brottsförebyggande rådets kartläggningar visar att det är ungefär lika stor andel kvinnor och män som utsätts för våld av en aktuell eller tidigare partner, våldet mot kvinnor är dock grövre och återkommande. I delmålet bör begreppet mäns våld mot kvinnor därför kompletteras med begreppet ”våld i nära relationer”. Vidare när det gäller delmålet att mäns våld mot kvinnor ska upphöra anser Kristdemokraterna att givet problemets allvar och långtgående konsekvenser för de som drabbas bör hedersförtryckets roll tydliggöras.

Jag anser jag att regeringen i enlighet med ovanstående bör omformulera delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra.

Vid förra riksmötet välkomnade Kristdemokraterna inrättandet av ett nytt delmål för jämställd hälsa (bet. 2016/17:AU5). En av de viktigaste principerna för svensk hälso- och sjukvård är att befolkningen ska få vård på lika villkor. Trots detta finns det oacceptabla skillnader i medicinska resultat och kvalitet. För att bättre hantera det och för att få större jämlikhet menar Kristdemokraterna att staten behöver ta huvudansvar för vården. Jag anser därför att regeringen bör inkludera arbete med förstatligande av sjukhusvården under delmålet hälsa.

När det i övrigt gäller regeringens förda politik på området, som utskottet tycks vara tillfreds med, hänvisar jag till Kristdemokraternas ställningstaganden i utskottets beredning av regeringens skrivelse Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid (skr. 2016/17:10, bet. 2016/17:AU5).

5. Arbetsmiljön i kvinnodominerade yrken, punkt 2 (M, C, L, KD)

av Jessica Polfjärd (M), Jessika Roswall (M), Jan Ericson (M), Annika Qarlsso (C), Said Abdu (L), Erik Andersson (M) och Erik Slottner (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3177 av Jessica Polfjärd m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 11.

Ställningstagande

Sedan 1980-talet har kvinnor haft högre sjukfrånvaro än män, och skillnaderna fortsätter att öka. Fler kvinnor än män tvingas lämna arbetslivet i förtid på grund av ohälsa, och kvinnor uppger också i högre grad än män att de lider av såväl fysiska som psykiska arbetsrelaterade besvär. Att förbättra arbetsmiljön för kvinnor är en viktig del i att minska sjukfrånvaron – inte minst i ljuset av det ökade antalet arbetssjukdomar till följd av organisatoriska och sociala problem. Till skillnad från utskottet anser vi att regeringen inte gör tillräckligt för att komma till rätta med att kvinnor fortsätter att ha en högre sjukfrånvaro än män. Vi anser att regeringen bör vidta ytterligare åtgärder för att förbättra arbetsmiljön i kvinnodominerade yrken.

6. Jämställdhet i arbetslivet i övrigt, punkt 3 (M)

av Jessica Polfjärd (M), Jessika Roswall (M), Jan Ericson (M) och Erik Andersson (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3182 av Jessica Polfjärd m.fl. (M) yrkande 6 och avslår motionerna

2017/18:528 av Ali Esbati m.fl. (V),

2017/18:581 av Hanna Westerén (S),

2017/18:584 av Gunilla Svantorp och Caroline Helmersson Olsson (båda S),

2017/18:1461 av Mattias Jonsson och Adnan Dibrani (båda S) yrkandena 1 och 2,
2017/18:3574 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkandena 4 och 6,
2017/18:3625 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkandena 18 och 19,
2017/18:3626 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkande 31,
2017/18:3628 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 13 och
2017/18:3789 av Annika Qarlsson m.fl. (C) yrkandena 14 och 26.

Ställningstagande

Sedan 1980-talet har kvinnor haft högre sjukfrånvaro än män. Fler kvinnor än män tvingas också lämna arbetslivet i förtid på grund av ohälsa. De bakomliggande orsakerna till detta är till stor del okända, men mycket tyder på att kvinnors högre sjukfrånvaro i många fall har inslag av såväl medicinska som sociala och ekonomiska aspekter. Faktorer i arbetsmiljön samt fördelningen av obetalt hem- och omsorgsarbete är några av de omständigheter som bidrar till att påverka skillnaden i sjukfrånvaro mellan könen. För att möta den höga sjukfrånvarons utveckling behövs därför insatser på flera plan.

En bra arbetsmiljö är en viktig faktor för att fler människor ska få möjlighet att kunna arbeta längre och utan risker för ohälsa. Även om arbetsmiljön förbättrats på många plan är det oroväckande att anmälningarna av arbets-sjukdomar bland kvinnor som orsakats av organisatoriska och sociala problem ökade för sjunde året i rad enligt den senaste arbetsskadestatistiken. En viktig orsak är utvecklingen inom kvinnodominerade branscher som vård och omsorg. För Moderaterna är detta prioriterade frågor och i Moderaternas budgetförslag för 2018 finns flera konkreta satsningar för att förbättra kvinnors arbetsmiljö.

Vi håller inte med utskottet om att regeringen bedriver en politik som går till botten med de problem som finns på området. I enlighet med vad som anförts ovan bör regeringen vidta ytterligare åtgärder för att motverka den höga sjukfrånvaron bland kvinnor.

7. Jämställdhet i arbetslivet i övrigt, punkt 3 (C)

av Annika Qarlsson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3789 av Annika Qarlsson m.fl. (C) yrkandena 14 och 26 samt avslår motionerna

2017/18:528 av Ali Esbati m.fl. (V),

2017/18:581 av Hanna Westerén (S),
2017/18:584 av Gunilla Svantorp och Caroline Helmersson Olsson (båda S),
2017/18:1461 av Mattias Jonsson och Adnan Dibrani (båda S) yrkandena 1
och 2,
2017/18:3182 av Jessica Polfjärd m.fl. (M) yrkande 6,
2017/18:3574 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkandena 4 och 6,
2017/18:3625 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkandena 18 och 19,
2017/18:3626 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkande 31 och
2017/18:3628 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 13.

Ställningstagande

Kvinnor har lägre löner än män även när skillnader som beror på ålder, utbildning, sektor, yrke och arbetstid räknas bort. År 2012 var kvinnors lön 86 procent av mäns. Att män i snitt tjänar 3,6 miljoner kronor mer under livet än kvinnor beror inte bara på löneskillnader utan även på mängden arbetad tid, vilket påverkas av bl.a. föräldraledighet, vård av sjukt barn, deltidsarbete, bransch, karriär och sjukskrivning. År 2013 arbetade 30 procent av kvinnorna och 11 procent av männen deltid (SCB, 2014). Deltidsarbete försvårar karriär och löneutveckling. Deltidsnormen är ett problem för många kvinnor och förvärras delvis av en oflexibel barnomsorg. Till skillnad från utskottet anser jag att regeringens åtgärder inte är tillräckliga. Jag anser att regeringen bör vidta ytterligare åtgärder för att deltidsnormen för kvinnor på arbetsmarknaden bryts, bl.a. genom att se över hur arbetsmarknadens parter kan skapa rätt förutsättningar för fler att arbeta heltid. Regeringen bör också satsa på förebyggande insatser och införa strukturella åtgärder på arbetsmarknaden.

Avslutningsvis noterar jag att utskottet hänvisar till flera av regeringens budgetsatsningar på arbetsmiljöområdet och jag vill för min del påminna om att Centerpartiet presenterat ett eget budgetförslag för 2018 som jag naturligtvis fortfarande står bakom.

8. Jämställdhet i arbetslivet i övrigt, punkt 3 (V)

av Christina Høj Larsen (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:528 av Ali Esbati m.fl. (V) och
avslår motionerna

2017/18:581 av Hanna Westerén (S),

2017/18:584 av Gunilla Svantorp och Caroline Helmersson Olsson (båda S),

2017/18:1461 av Mattias Jonsson och Adnan Dibrani (båda S) yrkandena 1 och 2,
2017/18:3182 av Jessica Polfjärd m.fl. (M) yrkande 6,
2017/18:3574 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkandena 4 och 6,
2017/18:3625 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkandena 18 och 19,
2017/18:3626 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkande 31,
2017/18:3628 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 13 och
2017/18:3789 av Annika Qarlsson m.fl. (C) yrkandena 14 och 26.

Ställningstagande

Den huvudsakliga orsaken till löneskillnaderna mellan kvinnor och män är att det finns en strukturell lönediskriminering i kvinnodominerade branscher. Yrken som i huvudsak innehas av kvinnor värderas systematiskt lägre än likvärdiga yrken som innehas av män, trots att yrkena kan antas vara av samma svårighetsgrad. Om de strukturella löneskillnaderna mellan kvinno- och mansdominerade yrken ska kunna åtgärdas måste lönerna i de kvinnodominerade branscherna kunna öka i en snabbare takt än i de mansdominerade. Även om en förändring av den könsmissiga sammansättningen av olika yrkeskategorier också är viktig och välkommen, är det inte rimligt att detta ska ses som den enda lösningen för att uppnå jämställda löner för dem som i dag arbetar i kvinnodominerade yrken och som kan förväntas göra det också i en nära framtid, kanske hela sitt yrkesliv.

Lönerna på den svenska arbetsmarknaden sätts i avtalsförhandlingar mellan parterna. Vänsterpartiet står bakom och värnar kollektivavtalsmodellen och anser inte att staten ska lägga sig i vilka krav någondera part driver i avtalsförhandlingar. Däremot spelar staten, inom ramen för den svenska arbetsmarknadsmodellen, en roll i lönebildningen genom Medlingsinstitutet. Ett av Medlingsinstitutets uppdrag är att bidra till en väl fungerande lönebildning där den konkurrensutsatta industrin sätter normen för löneökningstakten – det s.k. märket. Men myndigheten ska också verka för jämställda löner. Till skillnad från vad utskottet verkar anse är det för mig uppenbart att dessa mål i praktiken kommit att stå i motsättning till varandra. Märkets normerande roll gör att löneskillnaderna mellan traditionellt kvinnodominerade yrken och traditionellt mansdominerade yrken inte bara befästs, utan också ökar. Motsättningen mellan Medlingsinstitutets bägge uppdrag aktualiseras i samband med avtalsförhandlingarna mellan arbetsmarknadens parter. Medlingsinstitutet har i varje avtalsrörelse slagit fast att myndigheten inte kommer att medverka till några avtal som överstiger den löneökning som industriavtalet medger. Det har varit en tydlig signal till arbetsgivarna att de inte ens behöver förhandla om de jämställdhetsåtgärder som flera kvinnodominerade fackförbund begärt.

Medlingsinstitutets tolkning av uppdraget innebär därmed en stark signal till fackförbunden att det inte är någon idé att prioritera strukturell utjämning av löneskillnader mellan mans- och kvinnodominerade yrken genom

ändringar i relativlönerna mellan olika yrkesgrupper. Vänsterpartiet menar att begreppet ”väl fungerande lönebildning” per definition även bör omfatta en systematisk utjämning av de strukturella löneskillnaderna mellan kvinno- och mansdominerade yrken. Det skulle knappast innebära en mer omfattande statlig styrning av lönebildningen än den nuvarande tolkningen av begreppet, där industrinormens procenttal som tak för alla avtal bidrar till att upprätthålla strukturella löneskillnader. Medlingsinstitutet är redan i dag en myndighet genom vilken staten uttrycker en ståndpunkt om lönebildningens ramverk.

Jag noterar att Medlingsinstitutet uttrycker det som att en väl fungerande lönebildning förvisso möjliggör relativa löneförändringar genom att i avtalsförhandlingar komma överens om breda satsningar på kvinnodominerade yrkesgrupper. Jag håller dock inte med utskottet som verkar anse att den flexibilitet som detta ger utrymme för är tillräcklig. Medlingsinstitutets uppdrag bör därför förändras och förtydligas i syfte att minska de strukturella löneskillnaderna mellan kvinno- och mansdominerade yrken. Ett sådant förslag har också framförts av flera fackförbund, framför allt de som organiserar kvinnodominerade yrkesgrupper.

Jag anser därför att regeringen bör förändra Medlingsinstitutets uppdrag så att det tydligt framgår att industrins lönenormering inte ska tolkas så att aktiva insatser för att minska de strukturella löneskillnaderna mellan kvinno- och mansdominerade yrken omöjliggörs.

9. Jämställdhet i arbetslivet i övrigt, punkt 3 (L)

av Said Abdu (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2017/18:3574 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkandena 4 och 6 samt

2017/18:3628 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 13 och

avslår motionerna

2017/18:528 av Ali Esbati m.fl. (V),

2017/18:581 av Hanna Westerén (S),

2017/18:584 av Gunilla Svantorp och Caroline Helmersson Olsson (båda S),

2017/18:1461 av Mattias Jonsson och Adnan Dibrani (båda S) yrkandena 1 och 2,

2017/18:3182 av Jessica Polfjärd m.fl. (M) yrkande 6,

2017/18:3625 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkandena 18 och 19,

2017/18:3626 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkande 31 och

2017/18:3789 av Annika Qarlsson m.fl. (C) yrkandena 14 och 26.

Ställningstagande

När det gäller den ekonomiska jämställdheten har kvinnor tack vare alliansregeringens ekonomiska politik fått bättre ekonomiska villkor. Mer finns dock kvar att göra, och till skillnad från utskottet anser jag inte att regeringens åtgärder är tillräckliga.

Liberalerna har tidigare påtalat att regeringens jämställdhetspolitik inte tillräckligt uppmärksammar företagarfrågorna. Den kritiken kvarstår; en jämställdhetspolitik utan företagarperspektiv riskerar att befästa könsstereotypa föreställningar där företagande och entreprenörskap förknippas med män, medan kvinnor i första hand ses som anställda. Mot bakgrund av det anförda anser jag att regeringen bör vidta åtgärder för att förbättra förutsättningarna för kvinnors företagande.

För att uppnå ekonomisk jämställdhet är det vidare helt avgörande att främja ett jämställdhetsperspektiv när det gäller lönefrågor. Det skiljer ca 3 miljoner kronor i genomsnitt i arbetslivsinkomst mellan kvinnor och män. Arbetet för att minska lönegapet mellan kvinnor och män måste förstärkas; orättfärdiga löneskillnader måste bort. En del i arbetet mot lönediskriminering är att företag gör s.k. lönekartläggningar. Jag anser att regeringen bör vidta ytterligare åtgärder för att minska lönegapet mellan kvinnor och män.

Andelen kvinnor som arbetar heltid har successivt ökat på senare år. Under alliansregeringens tid passerades en historisk gräns när över 50 procent av kvinnor i förvärvsaktiv ålder för första gången arbetade heltid. Bakom denna positiva utveckling ligger bl.a. jobbskatteavdraget, som är utformat så att det i de flesta yrken blir särskilt lönsamt att gå upp från deltid till heltid, samt en väl utbyggd barnomsorg som underlättar för småbarnsföräldrar att arbeta. Denna utveckling till trots återstår mycket stora skillnader mellan kvinnors och mäns arbetskraftsdeltagande. Att arbeta deltid kan vara ett frivilligt beslut för att frigöra mer tid till annat. Men så ser inte verkligheten ut i många fall, utan i alldeles för många fall är deltidsarbete ett ofrivilligt val som främst drabbar kvinnor.

Kommuner och landsting har en nyckelroll för att minska den ofrivilliga deltiden, eftersom en stor del av antalet deltidsarbeten finns i kvinno-dominerade yrken i den kommun- och landstingsfinansierade sektorn. En tänkbar väg för att åtgärda detta är att skriva in heltid som norm i de centrala kollektivavtalen. Detta kan dock vara svårt att omsätta på lokal nivå, särskilt för små personalgrupper. Vi vill därför öka förändringstrycket ytterligare på två sätt. För det första: Kommunerna och landstingen ska få ett lagstadgat ansvar att regelbundet undersöka om medarbetarna är nöjda med sin anställningsgrad eller om de önskar förändra den (uppåt eller nedåt). Detta görs i dag i många kommuner och landsting som en del av det systematiska arbetsmiljöarbetet, men det behöver undersökas generellt. Utifrån dessa kartläggningar ska varje kommun och landsting ta fram en handlingsplan för att motverka ofrivillig deltid. Med fördel kan detta integreras i de

lönekartläggningar och jämställdhetsplaner som kommunerna och landstingen redan i dag är ålagda att genomföra.

För det andra: Kommuner och landsting ska redovisa andelen deltidsanställningar, och andelen ofrivilliga deltidsanställningar, som en del av sin årsredovisning. Redovisningen ska vara uppdelad på män och kvinnor för att därmed synliggöra könsskillnaderna. Konkret förverkligas detta genom en ändring i lagen (1997:614) om kommunal redovisning så att andelen deltidsanställningar och andelen ofrivilliga deltidsanställningar blir en av de upplysningar som ska ingå i förvaltningsberättelsen under avsnittet om väsentliga personalförhållanden. Därmed synliggörs omfattningen av de ofrivilliga deltidsanställningar direkt i varje kommun och landsting, och blir viktig fakta för både lokalpolitiker och invånare att granska och debattera.

Jag anser att regeringen, i enlighet med vad jag här anfört, bör verka för att minska den ofrivilliga deltiden.

Avslutningsvis noterar jag att utskottet hänvisar till flera av regeringens budgetsatsningar på arbetsmiljöområdet och jag vill för min del påminna om att Liberalerna presenterat ett eget budgetförslag för 2018 som jag naturligtvis fortfarande står bakom.

10. Jämställdhet i arbetslivet i övrigt, punkt 3 (KD)

av Erik Slottner (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2017/18:3625 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkandena 18 och 19 samt

2017/18:3626 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkande 31 och

avslår motionerna

2017/18:528 av Ali Esbati m.fl. (V),

2017/18:581 av Hanna Westerén (S),

2017/18:584 av Gunilla Svantorp och Caroline Helmersson Olsson (båda S),

2017/18:1461 av Mattias Jonsson och Adnan Dibrani (båda S) yrkandena 1 och 2,

2017/18:3182 av Jessica Polfjärd m.fl. (M) yrkande 6,

2017/18:3574 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkandena 4 och 6,

2017/18:3628 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 13 och

2017/18:3789 av Annika Qarlssohn m.fl. (C) yrkandena 14 och 26.

Ställningstagande

Inkomster av arbete fördelar sig olika mellan man och kvinna, och skillnaderna tycks öka ju längre tid man arbetat. När Medlingsinstitutet granskar det statistiska underlaget för lönegap finner man inget svar på frågan om löneskillnad mellan kvinnor och män beror på diskriminering eller om den på annat sätt är osaklig. Skillnaden mellan mäns och kvinnors lön måste förklaras av faktorer som inte fångas upp av statistiken. Som förklarligt lönegap är yrkeskategori den i särklass viktigaste anledningen till att kvinnors löner är lägre än mäns. Förändringstakten för lönegapet är långsam, även om det börjat minska under den tid alliansregeringen släppt fram flera av de traditionellt kvinnodominerade sektorerna ur arbetsgivarmonopol och osäkra anställningar. Koncentrationen av kvinnor till specifika yrken och arbetsplatser leder till ett utbudsöverskott som pressar ned deras löner. Detta synliggörs tydligt inom vård- och omsorgssektorn där den offentliga sektorn utgör den enda köparen. Att den offentliga sektorn under alliansregeringen i högre utsträckning konkurrensutsatts har medfört att det tidigare arbetsgivarmonopolet inom vård- och omsorgssektorn luckrats upp. Bemanningföretagen har också bidragit till att förändra situationen något. Det är av största vikt att de offentliga monopolerna fortsätter att brytas upp så att vård- och omsorgssektorn därigenom kan utvecklas bättre, t.ex. genom att anställda inom dessa yrken ska kunna välja mellan olika arbetsgivare. Till skillnad från utskottet är jag inte tillfreds med regeringens arbete utan anser att regeringen bör vidta ytterligare åtgärder för att minska lönegapet mellan män och kvinnor i enlighet med vad jag anfört ovan.

Vidare när det gäller jämställdhet i arbetslivet är det så att kvinnor har varit överrepresenterade som sjukskrivna och förtidspensionerade i snart 30 år och lämnar också arbetslivet tidigare än män. I ljuset av de nu ökande sjukskrivningarna är det angeläget att arbeta med riktade insatser när det gäller kvinnors hälsa i arbetslivet. För att minska skillnaderna i sjukskrivning och förtida utträde ur arbetslivet är det angeläget att Arbetsmiljöverket fortsätter sitt särskilda arbete med kvinnors arbetsmiljö. Man har funnit att kvinnor löper en större risk för belastningsskador utifrån en könssegregerad arbetsmarknad. Med de insikter som finns om kvinnors ohälsa bör myndigheten utveckla verktyg för arbetsgivare att kartlägga om och hur kvinnor och män exponeras på arbetsplatsen för sådant som utgör riskfaktorer för sjukskrivning. Jag håller inte med utskottet om att regeringen gör tillräckligt i detta avseende. Jag anser att regeringen bör vidta åtgärder i enlighet med vad jag anfört ovan.

Avslutningsvis noterar jag att utskottet hänvisar till flera av regeringens budgetsatsningar på arbetsmiljöområdet och jag vill för min del påminna om att Kristdemokraterna presenterat ett eget budgetförslag för 2018 som jag naturligtvis fortfarande står bakom.

11. Hedersrelaterat våld i vissa miljöer, punkt 4 (M, C, L, KD)

av Jessica Polfjärd (M), Jessika Roswall (M), Jan Ericson (M), Annika Qarlsson (C), Said Abdu (L), Erik Andersson (M) och Erik Slottnér (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:3189 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 4.

Ställningstagande

När det gäller hedersrelaterat våld anser vi att det är viktigt att särskilt uppmärksamma den särskilda situation som råder i de bostadsområden och andra miljöer där hedersrelaterat tänkande är vanligt förekommande. I en miljö där hedersrelaterade strukturer är mycket utbredda finns stora utmaningar för att bryta sådana strukturer, som kan vara en påtaglig maktfaktor för de människor som bor och verkar där. Vi menar, till skillnad från utskottet, att regeringen inte gjort tillräckligt i detta avseende. Vi noterar att utskottet hänvisar till regeringens budgetsatsningar gällande hedersrelaterat våld och förtryck och segregation och vill för vår del påminna om att Moderaterna, Centerpartiet, Liberalerna och Kristdemokraterna var för sig presenterade alternativa budgetförslag på detta område. Vi står naturligtvis bakom våra respektive partiers budgetsatsningar.

Vi anser att regeringen bör verka för att vidta ytterligare åtgärder i enlighet med vad vi anfört ovan.

12. Våld i nära relationer i övrigt, punkt 5 (M)

av Jessica Polfjärd (M), Jessika Roswall (M), Jan Ericson (M) och Erik Andersson (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2017/18:3129 av Beatrice Ask m.fl. (M) yrkandena 2 och 3 samt
2017/18:3215 av Olof Lavesson m.fl. (M) yrkande 7 och
avslår motionerna

2017/18:147 av Roger Haddad (L),
2017/18:345 av Thomas Finnborg och Sotiris Delis (båda M),
2017/18:499 av Robert Hannah (L) yrkandena 2 och 4,
2017/18:2041 av Markus Wiechel (SD),
2017/18:2211 av Monica Green (S) yrkandena 1 och 2,
2017/18:2233 av Patrick Reslow (-),
2017/18:3060 av Richard Jomshof m.fl. (SD, -) yrkande 19,
2017/18:3186 av Amineh Kakabaveh (V) yrkande 4,
2017/18:3578 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 25,
2017/18:3586 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 15,
2017/18:3625 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkande 24,
2017/18:3650 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkande 19,
2017/18:3789 av Annika Carlsson m.fl. (C) yrkande 28 och
2017/18:3848 av Maria Stockhaus m.fl. (M) yrkande 1.

Ställningstagande

Hedersförtrycket bryter mot grundläggande mänskliga fri- och rättigheter och demokratiska, västerländska och svenska värderingar. Hedersförtrycket tar sig ofta uttryck genom kontroll av vad familjens eller släktens olika medlemmar gör med sin sexualitet. Att vara sexuellt normbrytande, som hbtq-personer är, innebär för många stora problem. Mycket tyder dessutom på att det har blivit vanligare med hedersrelaterat förtryck i Sverige.

Vi håller med utskottet om att det är bra att det nu finns en strategi på plats för att bekämpa mäns våld mot kvinnor och att det i denna strategi ingår insatser mot hedersrelaterat våld och förtryck. Utskottet hänvisar vidare till vissa åtgärder från regeringens sida, men vi menar att regeringen behöver göra mer för att säkerställa ett effektivt arbete när det gäller hedersproblematik och för att stärka och förbättra stödet från samhällets sida till personer som utsätts för hedersförtryck. Vi anser bl.a. att regeringen bör lyfta fram frågan om hedersproblematik i arbetet med samhällsorientering för nyanlända, och att samhällsorienteringen bör betona värderingar om jämställdhet och också hbtq-personers okränkbara rättigheter.

Det pågår arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck lokalt i kommunerna, på länsnivå och regional nivå och nationellt. Länsstyrelserna har haft ett särskilt ansvar i arbetet med att förebygga och motverka hedersrelaterat våld och förtryck. Vi anser att regeringen också bör se till att länsstyrelsernas arbete med att förebygga och motverka hedersrelaterat våld och förtryck följs upp regelbundet.

Vi kan vidare konstatera att Sveriges län och kommuner har kommit olika långt med att förebygga och motverka hedersrelaterat våld och förtryck. Mot denna bakgrund anser vi slutligen att regeringen bör verka för att i varje län identifiera kommuner som har kommit längre än andra i arbetet med att förebygga och motverka hedersrelaterat våld och förtryck samt med att bygga upp en struktur för utvecklingsarbete och erfarenhetsutbyte.

13. Våld i nära relationer i övrigt, punkt 5 (SD)

av Magnus Persson (SD) och Paula Bieler (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2017/18:147 av Roger Haddad (L),

2017/18:3060 av Richard Jomshof m.fl. (SD, -) yrkande 19 och

2017/18:3129 av Beatrice Ask m.fl. (M) yrkandena 2 och 3 samt avslår motionerna

2017/18:345 av Thomas Finnborg och Sotiris Delis (båda M),

2017/18:499 av Robert Hannah (L) yrkandena 2 och 4,

2017/18:2041 av Markus Wiechel (SD),

2017/18:2211 av Monica Green (S) yrkandena 1 och 2,

2017/18:2233 av Patrick Reslow (-),

2017/18:3186 av Amineh Kakabaveh (V) yrkande 4,

2017/18:3215 av Olof Lavesson m.fl. (M) yrkande 7,

2017/18:3578 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 25,

2017/18:3586 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 15,

2017/18:3625 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkande 24,

2017/18:3650 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkande 19,

2017/18:3789 av Annika Qarlssoon m.fl. (C) yrkande 28 och

2017/18:3848 av Maria Stockhaus m.fl. (M) yrkande 1.

Ställningstagande

Sverigedemokraterna har en annan uppfattning än utskottet när det gäller regeringens strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. En följd av att begreppet mäns våld mot kvinnor används som övergripande problembeskrivning är att hedersrelaterat våld, trots avgörande skillnader i såväl bakomliggande orsaker som problembild för de drabbade, behandlas som ett slags våld inom ramen för mäns våld mot kvinnor. För att på ett korrekt sätt motarbeta den hedersrelaterade problematiken krävs en fördjupad kunskap om strukturer, synsätt, kulturella normer samt klan- och familjevärderingar och verktyg anpassade efter just dessa förutsättningar snarare än likadana eller i bästa fall något modifierade versioner av de insatser som behövs när det gäller annat våld i nära relationer generellt och mäns våld mot kvinnor specifikt.

I enlighet med det anförda anser vi att regeringen i sin jämställdhetspolitik bör utgå från skillnaderna mellan å ena sidan mäns våld mot kvinnor generellt

i samhället och å andra sidan det kulturellt och strukturellt legitimerade hedersrelaterade våldet. Ett steg i arbetet för att bryta upp hederskulturens strukturer är att på ett tydligt sätt visa på en nolltolerans gentemot de förtryckande, odemokratiska och intoleranta värderingar som följt med hederskulturens ankomst till Sverige. Konkreta åtgärder inom ramen för detta är bl.a. att förändra den lagstiftning som gör det möjligt för en man att bli dömd till skadestånd efter att ha vägrat att som en del av sitt arbete ta kvinnor i hand.

Vi delar Moderaternas uppfattning när det gäller behovet av regelbundet följa upp länsstyrelsernas arbete med att förebygga och motverka hedersrelaterat våld och förtryck, att i varje län identifiera de kommuner som kommit längre än andra i arbetet med att förebygga och motverka hedersrelaterat våld och förtryck samt att bygga upp en struktur för utvecklingsarbete och erfarenhetsutbyte. Som Roger Haddad talar om i sin motion anser vi att det bör göras tydligt att offentliga medel inte ska gå till att separera kvinnor och män oavsett motiv.

Vi vill även uppmärksamma att i Sverigedemokraternas budgetförslag för 2018 presenterade vi breda satsningar för att stärka arbetet mot hedersrelaterat våld, bl.a. stöd till jourverksamheternas arbete. Vi vill också sätta stopp för könssegregerad simundervisning i skolan, separata badtider för män och kvinnor i offentliga badhus, bärandet av heltäckande slöja i skolan och på offentliga arbetsplatser samt andra fenomen som baserar sig på normen om att det är kvinnors ansvar att genom sitt beteende och sin klädsel hålla främmande mäns begär i schack.

Vi anser att regeringen bör vidta åtgärder i enlighet med vad vi här anfört för att förhindra att hederskulturen får fäste.

14. Våld i nära relationer i övrigt, punkt 5 (L)

av Said Abdu (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
 2017/18:3578 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 25 och
 2017/18:3586 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 15 och
 avslår motionerna
 2017/18:147 av Roger Haddad (L),
 2017/18:345 av Thomas Finnborg och Sotiris Delis (båda M),
 2017/18:499 av Robert Hannah (L) yrkandena 2 och 4,
 2017/18:2041 av Markus Wiechel (SD),
 2017/18:2211 av Monica Green (S) yrkandena 1 och 2,
 2017/18:2233 av Patrick Reslow (-),

2017/18:3060 av Richard Jomshof m.fl. (SD, -) yrkande 19,
2017/18:3129 av Beatrice Ask m.fl. (M) yrkandena 2 och 3,
2017/18:3186 av Amineh Kakabaveh (V) yrkande 4,
2017/18:3215 av Olof Lavesson m.fl. (M) yrkande 7,
2017/18:3625 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkande 24,
2017/18:3650 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkande 19,
2017/18:3789 av Annika Qarllsson m.fl. (C) yrkande 28 och
2017/18:3848 av Maria Stockhaus m.fl. (M) yrkande 1.

Ställningstagande

Det hedersrelaterade våldet drabbar även hbtq-personer. Individer tvingas in i relationer, hotas, utsätts för våld och får i vissa fall betala med sitt liv. Allt detta för att upprätthålla en familjeheder som krockar med vårt sekulära och moderna samhälle. Det är genom kunskap, synliggörande och reflekterande debatt som traditioner förändras. Alla former av kollektivt skuldbeläggande måste motverkas, samtidigt som företeelsen inte får sopas under mattan.

För att effektivt motverka alla former av hedersrelaterat våld och förtryck är det av stor vikt att det finns ett tydligt hbtq-perspektiv. Det gäller på alla nivåer, från det nationella till det lokala arbetet på gräsrotsnivå. Varje brottsoffer behöver ses som den individ hen är och bemötas utifrån sin egen situation.

Utskottet hänvisar liksom tidigare till att hbtq-personers utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck är tillräckligt prioriterad i regeringens strategi om mäns våld mot kvinnor. Jag delar dock inte utskottets bedömning utan anser att regeringen bör vidta ytterligare åtgärder för att insatserna till offer för hedersrelaterat våld och förtryck utformas så att inte vissa grupper står utan hjälp.

15. Våld i nära relationer i övrigt, punkt 5 (KD)

av Erik Slottner (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2017/18:3625 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkande 24 och

2017/18:3650 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkande 19 och
avslår motionerna

2017/18:147 av Roger Haddad (L),

2017/18:345 av Thomas Finnborg och Sotiris Delis (båda M),

2017/18:499 av Robert Hannah (L) yrkandena 2 och 4,

2017/18:2041 av Markus Wiechel (SD),
2017/18:2211 av Monica Green (S) yrkandena 1 och 2,
2017/18:2233 av Patrick Reslow (-),
2017/18:3060 av Richard Jomshof m.fl. (SD, -) yrkande 19,
2017/18:3129 av Beatrice Ask m.fl. (M) yrkandena 2 och 3,
2017/18:3186 av Amineh Kakabaveh (V) yrkande 4,
2017/18:3215 av Olof Lavesson m.fl. (M) yrkande 7,
2017/18:3578 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 25,
2017/18:3586 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 15,
2017/18:3789 av Annika Qarllsson m.fl. (C) yrkande 28 och
2017/18:3848 av Maria Stockhaus m.fl. (M) yrkande 1.

Ställningstagande

Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer är det yttersta uttrycket för bristen på jämställdhet i ett samhälle. Rädslan för att bli utsatt för våld eller övergrepp inskränker flickors och kvinnors livsutrymme. Enligt den nationella trygghetsmätningen 2017 känner nästan en tredjedel av Sveriges kvinnor otrygghet när de går ut på kvällarna. Fler än en av tio stannar hemma. Hur det offentliga rummet fysiskt är planerat i fråga om belysning och arkitektur spelar roll för känslan av trygghet. Vilken synlighet polisen har i gaturummet och hur tillgänglig ordningsmakten är när den tillkallas spelar också en stor roll. Förutom att skydda och hjälpa dem som utsätts måste samhället konfrontera de bakomliggande värderingar och attityder som bidrar till våldsutövandet.

När det gäller hedersrelaterat våld kan Kristdemokraterna aldrig acceptera att hänvisning till andra rättstraditioner tas till intäkt för att isolera och begränsa kvinnors och unga flickors självständighet och frihet.

Jag håller med utskottet om att det är bra att det nu finns en strategi på plats för bekämpa mäns våld mot kvinnor och att det i denna strategi ingår insatser mot hedersrelaterat våld och förtryck. Jag anser emellertid att regeringen bör vidta ytterligare åtgärder för att hindra mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och motverka hedersrelaterat våld och förtryck i enlighet med vad jag anfört ovan.

16. Åtgärder mot diskriminering, punkt 6 (M)

av Jessica Polfjärd (M), Jessica Roswall (M), Jan Ericson (M) och Erik Andersson (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3215 av Olof Lavesson m.fl. (M) yrkandena 5 och 9 samt avslår motionerna
2017/18:403 av Bengt Eliasson och Robert Hannah (båda L) yrkandena 1–3,
2017/18:430 av Robert Hannah (L),
2017/18:434 av Robert Hannah (L),
2017/18:607 av Hillevi Larsson m.fl. (S),
2017/18:671 av Catharina Bråkenhielm (S),
2017/18:1028 av Désirée Pethrus (KD) yrkandena 1–4,
2017/18:1066 av Julia Kronlid (SD) yrkande 3,
2017/18:1698 av Jan Lindholm (MP) yrkande 2,
2017/18:1769 av Finn Bengtsson (M),
2017/18:1850 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 1,
2017/18:1897 av Finn Bengtsson (M),
2017/18:2681 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 2,
2017/18:2750 av Stefan Nilsson m.fl. (MP),
2017/18:2815 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 33,
2017/18:3578 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkandena 1 och 33,
2017/18:3650 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkande 17,
2017/18:3821 av Mikael Jansson och David Lång (båda SD) yrkandena 1 och 2,
2017/18:3836 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 36 och
2017/18:3868 av Sven-Olof Sällström (SD) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Ett effektivt arbete mot diskriminering är avgörande för att öka samhörigheten i samhället och för att stärka människors frihet och trygghet. Det är också viktigt för att skapa förutsättningar för fler att nå sin fulla potential. Moderaterna anser att arbetet mot diskriminering kopplat till könsidentitet, könsuttryck och sexuell läggning måste stärkas. Skyddet mot diskriminering har stärkts under senare år, men hbtq-personer är fortfarande en utsatt grupp i samhället. Moderaterna vill därför se över möjligheterna att stärka spetskompetensen gällande alla diskrimineringsgrunder inom Diskrimineringsombudsmannen och att stärka påföljderna för brott mot diskrimineringslagen.

Alliansregeringen tog initiativ till den hbt-strategi som utskottet hänvisar till. Det var den första samlade strategi som antagits i syfte att främja hbtq-personers lika rättigheter och möjligheter inom olika områden. På samma sätt som när utskottet vid förra riksmötet behandlade ett liknande förslag från Moderaterna välkomnar vi att regeringen fortsätter och förstärker det arbete som påbörjats inom ramen för strategin. Liksom utskottet noterar vi även att regeringen i årets budgetproposition anger att de rekommendationer som Statskontoret lämnat med anledning av sin utvärdering av strategin ska beaktas, men vi anser att det finns behov av att på ett tydligare sätt uppdatera strategin utifrån de samhällsförändringar vi har sett. Detta är inte minst

angeläget mot bakgrund av att Sverige sjunker i internationella rankingar på hbtq-området.

Arbetet för hbtq-personers rättigheter måste inkludera alla delar av samhället. Vi vill att det i strategin förtydligas att samtliga kommuner och landsting ska kunna visa hur man på ett strukturerat sätt bemöter hbtq-personer i den egna verksamheten. Detta gäller såväl de medborgare som nyttjar verksamheterna som de egna medarbetarna. Vi vill vidare att samtliga kommuner och landsting inför hbtq-handlingsplaner. Det ska finnas en grundläggande hbtq-kompetens hos de anställda. Vi vill också se ökad hbtq-certifiering av förskolor och skolor. Det är dessutom angeläget att lyfta fram äldre hbtq-personers situation. Socialstyrelsen har kartlagt äldreomsorgen i Sveriges små och mellanstora kommuner, och det visade sig att inte ens en av tio hade med hbtq-perspektiv i utbildningen av sin personal. Samtidigt visar samma rapport att det i dag finns ca 15 000 äldre hbtq-personer i behov av vård eller hemtjänst. Här finns det en enorm förbättringspotential. Vi anser att regeringen bör fortsätta och uppdatera arbetet inom ramen för hbt-strategin på det sätt som vi redogjort för ovan.

17. Åtgärder mot diskriminering, punkt 6 (SD)

av Magnus Persson (SD) och Paula Bieler (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2017/18:1028 av Désirée Pethrus (KD) yrkande 1,

2017/18:1066 av Julia Kronlid (SD) yrkande 3 och

2017/18:3836 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 36 och
avslår motionerna

2017/18:403 av Bengt Eliasson och Robert Hannah (båda L) yrkandena 1–3,

2017/18:430 av Robert Hannah (L),

2017/18:434 av Robert Hannah (L),

2017/18:607 av Hillevi Larsson m.fl. (S),

2017/18:671 av Catharina Bråkenhielm (S),

2017/18:1028 av Désirée Pethrus (KD) yrkandena 2–4,

2017/18:1698 av Jan Lindholm (MP) yrkande 2,

2017/18:1769 av Finn Bengtsson (M),

2017/18:1850 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 1,

2017/18:1897 av Finn Bengtsson (M),

2017/18:2681 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 2,

2017/18:2750 av Stefan Nilsson m.fl. (MP),

2017/18:2815 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 33,

2017/18:3215 av Olof Lavesson m.fl. (M) yrkandena 5 och 9,
2017/18:3578 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkandena 1 och 33,
2017/18:3650 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkande 17,
2017/18:3821 av Mikael Jansson och David Lång (båda SD) yrkandena 1 och 2 samt
2017/18:3868 av Sven-Olof Sällström (SD) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Alltför ofta i svensk debatt nedvärderas barnen på ett mycket olämpligt sätt och framställs som en kvinnofälla och kanske t.o.m. som ett straff som genererar att föräldrarna fångas i ett tvång att ta hand om dem. Denna syn på barn måste motverkas, och barnperspektivet med barnets bästa i centrum måste vara fokus i familjepolitiken. Barn är olika, och familjer har olika förutsättningar. Att tvångskvotera och tvinga nyblivna föräldrar ut i arbetslivet är raka motsatsen till såväl barnvänlig som kvinnovänlig, jämställdhetsvänlig eller familjevänlig politik. Om målsättningen med kvotering är att motverka skillnader i löneutveckling och pension eller att det påverkar anställningsbarheten när man är i ålder för familjebildning är det denna typ av diskriminering som måste motverkas i stället för att man anpassar sig efter den. Vi anser att regeringen, i enlighet med ovanstående, bör tillsätta en utredning för att motverka diskriminering på arbetsmarknaden på grund av föräldraledighet och familjebildning.

Vi instämmer vidare i Kristdemokraternas förslag om att regeringen bör se till att Diskrimineringsombudsmannen kartlägger förekomsten av diskriminering eller missgynnande av föräldrar eller gravida i arbetslivet.

I motion 2017/18:3868 yrkande 1 föreslås att möjligheten att införa politisk åskådning som diskrimineringsgrund bör utredas. Vi delar uppfattningen om vikten av att inte bli diskriminerad på grund av politisk åskådning. Vi har dock valt att inte bifalla detta förslag utan hänvisar till Sverigedemokraternas förslag med samma syfte i motion 2017/18:878 yrkande 3 om ändringar i grundlagen som för närvarande bereds av konstitutionsutskottet.

Med syfte att motverka diskriminering av svenskar på arbetsmarknaden föreslås i motion 2017/18:3821 yrkande 1 att systemet med instegsjobb för nyanlända bör tas bort. Vi står bakom denna uppfattning men har valt att inte bifalla yrkandet utan hänvisar till vårt ställningstagande i beredningen av budgetpropositionen för 2018 (bet. 2017/18:AU2).

18. Åtgärder mot diskriminering, punkt 6 (V)

av Christina Höj Larsen (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:403 av Bengt Eliasson och Robert Hannah (båda L) yrkande 1 och avslår motionerna

2017/18:403 av Bengt Eliasson och Robert Hannah (båda L) yrkandena 2 och 3,

2017/18:430 av Robert Hannah (L),

2017/18:434 av Robert Hannah (L),

2017/18:607 av Hillevi Larsson m.fl. (S),

2017/18:671 av Catharina Bråkenhielm (S),

2017/18:1028 av Désirée Pethrus (KD) yrkandena 1–4,

2017/18:1066 av Julia Kronlid (SD) yrkande 3,

2017/18:1698 av Jan Lindholm (MP) yrkande 2,

2017/18:1769 av Finn Bengtsson (M),

2017/18:1850 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 1,

2017/18:1897 av Finn Bengtsson (M),

2017/18:2681 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 2,

2017/18:2750 av Stefan Nilsson m.fl. (MP),

2017/18:2815 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 33,

2017/18:3215 av Olof Lavesson m.fl. (M) yrkandena 5 och 9,

2017/18:3578 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkandena 1 och 33,

2017/18:3650 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkande 17,

2017/18:3821 av Mikael Jansson och David Lång (båda SD) yrkandena 1 och 2,

2017/18:3836 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 36 och

2017/18:3868 av Sven-Olof Sällström (SD) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Varje individ måste ha friheten att få leva ett liv fritt från vardagliga hinder. Rätt till tolktjänst är en samhällsservice för döva och hörselskadade. Jag instämmer med Bengt Eliasson och Robert Hannah när de i motion 2017/18:403 talar om att bristen på teckenspråkstolkar kommer att bli en stor utmaning och att de dövas och hörselskadades rätt till en välfungerande vardag inte får bortprioriteras. Jag anser därför att regeringen bör låta utreda vilka åtgärder som krävs för att få fram fler behöriga teckenspråkstolkare på arbetsmarknaden.

19. Åtgärder mot diskriminering, punkt 6 (L)

av Said Abdu (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2017/18:1850 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 1,

2017/18:2815 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 33 och

2017/18:3578 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkandena 1 och 33 samt avslår motionerna

2017/18:403 av Bengt Eliasson och Robert Hannah (båda L) yrkandena 1–3,

2017/18:430 av Robert Hannah (L),

2017/18:434 av Robert Hannah (L),

2017/18:607 av Hillevi Larsson m.fl. (S),

2017/18:671 av Catharina Bråkenhielm (S),

2017/18:1028 av Désirée Pethrus (KD) yrkandena 1–4,

2017/18:1066 av Julia Kronlid (SD) yrkande 3,

2017/18:1698 av Jan Lindholm (MP) yrkande 2,

2017/18:1769 av Finn Bengtsson (M),

2017/18:1897 av Finn Bengtsson (M),

2017/18:2681 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 2,

2017/18:2750 av Stefan Nilsson m.fl. (MP),

2017/18:3215 av Olof Lavesson m.fl. (M) yrkandena 5 och 9,

2017/18:3650 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkande 17,

2017/18:3821 av Mikael Jansson och David Lång (båda SD) yrkandena 1 och 2,

2017/18:3836 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 36 och

2017/18:3868 av Sven-Olof Sällström (SD) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Liberaler har i alla tider bekämpat rasism och hat. Rasism, främlingsfientlighet och intolerans bidrar till en atmosfär där många utrikes födda inte känner sig välkomna i Sverige. Därmed växer utanförskap, oro och bitterhet. Hatbrott måste bekämpas och ingen ska hållas tillbaka av fördomar och diskriminering. Ingen ska heller diskrimineras på grund av sin religion. Jag anser att regeringen måste bedriva ett effektivt och målmedvetet arbete mot diskriminering inom samhällsområden såsom arbetsmarknad, utbildning och hälso- och sjukvård och integrationspolitiken måste präglas av ett funktionshindersperspektiv. Det ska kosta att diskriminera och den som drabbas ska kunna få hjälp och upprättelse.

Liberalerna och alliansregeringen presenterade i början av 2014 Sveriges första hbt-strategi. Syftet med strategin var att säkerställa lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck. Den av Liberalerna initierade strategin har haft stor betydelse men inför kommande år behöver den förändras i takt med omvärldshändelser, gjorda framsteg och ny kunskap. Liksom utskottet noterar jag att regeringen i årets budgetproposition anger att de rekommendationer som Statskontoret lämnat med anledning av sin utvärdering av strategin ska beaktas. Jag anser ändå att en bredare översyn behöver göras för att säkerställa att hbt-strategin också framöver fyller en effektiv styrningsfunktion.

Som utskottet tidigare noterat har det inom EU sedan 2008 diskuterats ett antidiskrimineringsdirektiv som även omfattar sexuell läggning. Direktivet ska motverka diskriminering inom t.ex. hälso- och sjukvård, sociala förmåner, utbildning samt tillgång till och tillhandahållande av varor och tjänster, inklusive bostäder. När utskottet vid förra riksmötet behandlade ett liknande yrkande från Liberalerna välkomnade Liberalerna liksom utskottet att regeringen verkar för att direktivet ska antas. Jag anser dock fortfarande att regeringen aktivt bör verka för att direktivet även ska omfatta diskriminering på grund av könsidentitet och könsuttryck. I detta aktiva arbete ingår också att alla transpersoner ska inkluderas i EU:s diskrimineringslagstiftning.

När det gäller åldersdiskriminering förstärktes skyddet 2013 inte minst genom Liberalernas försorg. Det finns emellertid en rad undantag. Vid 67 års ålder förlorar man rätten att vara kvar i arbetslivet och personer med funktionsnedsättning förlorar sin rätt till daglig verksamhet. Vid 65 år upphör bilstödet för den som har en funktionsnedsättning och behöver bilen för att kunna arbeta. Villkoren i bank, försäkringar m.m. försämrats också. Av de omkring 300 anmälningar som årligen kommit in till Diskrimineringsombudsmannen om åldersdiskriminering är det bara en handfull som lett till några åtgärder. Jag håller inte med utskottet om att de insatser regeringen aviserat är tillräckliga. Jag anser att regeringen bör se till att det görs en systematisk genomgång av anmälningarna om åldersdiskriminering i syfte att åtgärda orsakerna till att människor upplevt sig diskriminerade på grund av sin kronologiska ålder.

20. Åtgärder mot diskriminering, punkt 6 (KD)

av Erik Slottnér (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2017/18:1028 av Désirée Pethrus (KD) yrkande 1,

2017/18:3650 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkande 17 och
2017/18:3836 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 36 och
avslår motionerna
2017/18:403 av Bengt Eliasson och Robert Hannah (båda L) yrkandena 1–3,
2017/18:430 av Robert Hannah (L),
2017/18:434 av Robert Hannah (L),
2017/18:607 av Hillevi Larsson m.fl. (S),
2017/18:671 av Catharina Bråkenhielm (S),
2017/18:1028 av Désirée Pethrus (KD) yrkandena 2–4,
2017/18:1066 av Julia Kronlid (SD) yrkande 3,
2017/18:1698 av Jan Lindholm (MP) yrkande 2,
2017/18:1769 av Finn Bengtsson (M),
2017/18:1850 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 1,
2017/18:1897 av Finn Bengtsson (M),
2017/18:2681 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 2,
2017/18:2750 av Stefan Nilsson m.fl. (MP),
2017/18:2815 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 33,
2017/18:3215 av Olof Lavesson m.fl. (M) yrkandena 5 och 9,
2017/18:3578 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkandena 1 och 33,
2017/18:3821 av Mikael Jansson och David Lång (båda SD) yrkandena 1 och
2 samt
2017/18:3868 av Sven-Olof Sällström (SD) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Regeringen fattade i november 2016 beslut om en nationell plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott. Liksom utskottet välkomnade Kristdemokraterna vid förra riksmötet att regeringen tog ett samlat grepp om detta mycket angelägna arbete (bet. 2016/17:AU14).

Jag håller dock inte med utskottet om att den nationella planen i tillräcklig utsträckning uppmärksammar diskriminering på grund av religion eller annan trosuppfattning. Enligt Kristdemokraterna bör behovet att motverka hatbrott på religiös grund lyftas fram på ett ännu tydligare sätt. Den senaste tiden har många asylsökande drabbats av hot och våld på grund av sin tro. Det är inte acceptabelt att människor flyr till Sverige, från hot och våld på grund av sin tro, och samtidigt inte kan känna sig trygga här. Dessa hatbrott får inte planteras vidare in i samhället och skapa ökade motsättningar i vårt samhälle. Religionsfriheten måste vara en självklarhet och ständigt bevakas. Religionsdialog bör uppmuntras, och tydliga markeringar måste göras mot alla former av hat på grund av religiös tillhörighet mot judar, muslimer, kristna eller mot personer med andra trosuppfattningar. Jag upprepar därför Kristdemokraterna krav från förra riksmötet och anser i enlighet med detta att det är angeläget att regeringen tar situationen på allvar och återkommer med ytterligare åtgärder på området.

När det gäller skyddet för föräldrar mot diskriminering i arbetslivet stärkes det under alliansregeringens tid. Trots den viktiga lagändring som då genomfördes är missgynnande i samband med föräldraledighet fortfarande vanligt i arbetslivet enligt Diskrimineringsombudsmannen (DO). Exempel på detta uppges vara uppsägningar eller hot om uppsägning. Antalet anmälningar som är kopplade till denna grund har också ökat något de senaste åren, vilket också noteras av utskottet. En kartläggning bör genomföras av frågan om diskriminering eller missgynnande av föräldrar och gravida i arbetslivet. Det är inte tillräckligt som utskottet verkar mena att utgå från att regeringen noga följer utvecklingen på området. Jag upprepar därför Kristdemokraternas krav från förra riksmötet och anser att regeringen bör ge ett sådant uppdrag till DO, som redan i dag tar emot anmälningar och därmed har konkreta fall där diskriminering eller missgynnande har förekommit. I uppdraget till DO bör ingå att lämna förslag till tänkbara åtgärder för att stärka skyddet mot diskriminering av föräldrar och gravida i arbetslivet.

21. Utvärdering av diskrimineringslagen m.m., punkt 7 (M, SD, L)

av Jessica Polfjärd (M), Jessika Roswall (M), Jan Ericson (M), Magnus Persson (SD), Said Abdu (L), Erik Andersson (M) och Paula Bieler (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
 2017/18:3182 av Jessica Polfjärd m.fl. (M) yrkande 3,
 2017/18:3215 av Olof Lavesson m.fl. (M) yrkande 6,
 2017/18:3574 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 3 och
 2017/18:3578 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 18 och
 avslår motionerna
 2017/18:2262 av Jan Ericson (M),
 2017/18:2942 av Maj Karlsson m.fl. (V) yrkande 4,
 2017/18:3315 av Borian Åberg (M) och
 2017/18:3464 av Robert Hannah (L) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Vi delar naturligtvis utskottets uppfattning att diskrimineringslagen har en viktig roll för det aktiva arbetet med att förebygga diskriminering. Vi noterar att regeringen aviserat att den under våren ämnar tillsätta en utredning om behovet av effektivare sanktionsmöjligheter när bestämmelserna om aktiva

åtgärder, inkl. lönekartläggningar, inte följs. Till skillnad från utskottet anser vi emellertid att det finns ett behov av att göra en mer genomgripande utvärdering av diskrimineringslagen för att säkerställa att den har haft avsedd effekt. En sådan översyn kan också inkludera den nuvarande modellen med en statlig diskrimineringsombudsman i kombination med statsstödda fristående antidiskrimineringsbyråer. Vi noterar också att Utredningen om bättre möjligheter att motverka diskriminering (SOU 2016:87) i sitt betänkande gett uttryck för att sanktionsfrågan bör ses över på ett mer generellt plan.

Vi anser därför att regeringen, i enlighet med det som sagts ovan, bör tillsätta en utredning med uppdraget att utvärdera diskrimineringslagen.

22. Utvärdering av diskrimineringslagen m.m., punkt 7 (V)

av Christina Høj Larsen (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:3182 av Jessica Polfjärd m.fl. (M) yrkande 3 och
avslår motionerna
2017/18:2262 av Jan Ericson (M),
2017/18:2942 av Maj Karlsson m.fl. (V) yrkande 4,
2017/18:3215 av Olof Lavesson m.fl. (M) yrkande 6,
2017/18:3315 av Boriania Åberg (M),
2017/18:3464 av Robert Hannah (L) yrkandena 1 och 2,
2017/18:3574 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 3 och
2017/18:3578 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 18.

Ställningstagande

Jag anser att den nya diskrimineringslagstiftningen är ett steg framåt i frågan om mänskliga rättigheter och icke-diskriminering. Det är principiellt viktigt att bristande tillgänglighet fastslås som en särskild form av diskriminering. Ytterligare en viktig förändring är det utvidgade skyddet mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet som träder i kraft den 1 maj 2018. Vänsterpartiet hade dock gärna sett en bredare åtgärdsplan med fler förslag för att ytterligare stärka lagstiftningen på området. En del i att bredda diskrimineringslagstiftningen menar jag bör vara att utvärdera hur dagens lagstiftning faktiskt fungerar. Det är viktigt att de goda intentioner och avsikter som regeringen hade verkligen infrias. Vänsterpartiet yrkade på detta även 2016, men förslaget avslogs av utskottet med motiveringen att det var för tidigt väckt. När nu ytterligare ett år har passerat vill jag därför lyfta fram förslaget

igen. Jag anser att regeringen bör utvärdera hur diskrimineringslagen följs med avseende på funktionsnedsättning som diskrimineringsgrund.

Särskilda yttranden

1. Jämställdhetspolitikens mål, styrning och organisation m.m., punkt 1 (M)

Jessica Polfjärd (M), Jessika Roswall (M), Jan Ericson (M) och Erik Andersson (M) anför:

När regeringens skrivelse Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid (skr. 2016/17:10) bereddes av utskottet (bet. 2016/17:AU5) behandlades bl.a. också en följdmotion från Moderaterna med yrkanden om en annan inriktning på jämställdhetspolitiken och om organisationen av myndigheternas jämställdhetsarbete (mot. 2016/17:3555 av Elisabeth Svantesson m.fl. yrkandena 1 och 2). Eftersom vi nu inte har möjlighet att reservera oss till förmån för dessa förslag hänvisar vi till Moderaternas ställningstaganden i nämnda betänkande.

2. Jämställdhet i arbetslivet i övrigt, punkt 3 (SD)

Magnus Persson (SD) och Paula Bieler (SD) anför:

Sverigedemokraterna har under allmänna motionstiden 2017/18 väckt flera viktiga förslag på arbetsmiljöområdet som kommer att bidra till att förbättra kvinnors arbetsmiljö.

I motion 2017/18:2526 välkomnar Sverigedemokraterna att det inrättas ett nationellt centrum för kunskap om och utvärdering av arbetsmiljö, och vårt parti gör en större satsning på detta än vad regeringen gör. I samma motion föreslår Sverigedemokraterna också att det inrättas ett nytt anslag för friskvård och företagsvård för vilket partiet avsätter betydande medel. Vi saknar dock möjlighet att här reservera oss till förmån för förslagen eftersom dessa behandlades av utskottet i samband med beredningen av budgetpropositionen för 2018. Vi står naturligtvis fortfarande bakom Sverigedemokraternas budgetsatsningar och hänvisar till partiets ställningstagande i betänkande 2017/18:AU2.

I motion 2017/18:3574 yrkande 4 anser Liberalerna att det krävs ytterligare åtgärder från kommuner och landsting för att motverka den ofrivilliga deltiden i kvinnodominerade yrken, t.ex. regelbundet undersöka om medarbetarna är nöjda med sin anställningsgrad. Vi anser att detta är ett bra exempel på en relevant åtgärd men har valt att inte reservera oss till förmån för detta förslag utan hänvisar till Sverigedemokraternas motion 2017/18:1638 med förslag om att avskaffa delade turer som behandlades i betänkande 2017/18:SoU1.

3. Våld i nära relationer i övrigt, punkt 5 (C)

Annika Qarlssoon (C) anför:

I motion 2017/18:3789 yrkande 28 föreslår Centerpartiet att regeringen ska ta fram en nationell handlingsplan mot våld i nära relationer, sexualiserat våld och hedersrelaterat våld och förtryck. Det ska vara en handlingsplan med mätbara mål och med ett och samma tydliga uppdrag till alla myndigheter med krav om uppföljning och utvärdering. Handlingsplanen bör innefatta både förebyggande och akuta delar. För att samhället ska veta hur det ska agera i varje enskilt fall måste planen bl.a. innehålla en strategi för att motverka mäns våld mot kvinnor.

Jag står naturligtvis fast vid denna uppfattning men har valt att inte reservera mig till förmån för yrkandet eftersom regeringen i skrivelse 2016/17:10 presenterade en nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Strategin omfattar även arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck och arbete mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Som en del i genomförandet av strategin anges ett åtgärdsprogram för perioden 2017–2020.

Jag förutsätter att regeringen kommer att genomföra åtgärderna i enlighet med strategin, och jag kommer att återkomma i andra sammanhang om så inte är fallet.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2017/18

2017/18:147 av Roger Haddad (L):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att offentliga medel inte ska gå till att separera kvinnor och män oavsett motiv och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:345 av Thomas Finnborg och Sotiris Delis (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att se över möjligheten till mer förebyggande arbete mot förtryck, diskriminering och våld i hederns namn och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:396 av Jan Ericson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avskaffa det nationella sekretariatet för genusforskning och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:403 av Bengt Eliasson och Robert Hannah (båda L):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska tillsätta en utredning om hur Sverige ska få fler behöriga teckenspråkstolkare på arbetsmarknaden, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda en eventuell löneökning för teckenspråkstolkare och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda att slopa avgiften för tolk för arbetsgivare som anställer en döv eller hörselskadad person med tolkbehov och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:430 av Robert Hannah (L):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en vitbok om hur hbt-personer historiskt behandlats i Sverige och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:434 av Robert Hannah (L):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska tillsätta en utredning som ska utreda omfattningen av hedersrelaterat våld och

förtryck som hbtq-personer i Sverige drabbas av och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:499 av Robert Hannah (L):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förneka av hedersrelaterat våld och förtryck utgör rasism och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda ett nationellt kunskapslyft genom spetsutbildningar och kompetensutveckling inom hedersrelaterat våld och förtryck för sjuksköterskor, kuratorer, psykologer, socionomer, poliser, jurister och lärare så att de på ett bättre sätt ska kunna jobba med drabbade individer, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2017/18:528 av Ali Esbati m.fl. (V):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Medlingsinstitutets uppdrag bör förändras så att det tydligt framgår att industrins lönenormering inte ska tolkas så att aktiva insatser för att minska de strukturella löneskillnaderna mellan kvinno- och mansdominerade yrken omöjliggörs, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2017/18:581 av Hanna Westerén (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stoppa den ökade användningen av delade turer och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:584 av Gunilla Svantorp och Caroline Helmersson Olsson (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överse de åtgärder som föreslås för att uppnå en jämställd verksamhet inom förskola och annan pedagogisk omsorg och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:607 av Hillevi Larsson m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en enhetlig diskrimineringslagstiftning i hela EU och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:671 av Catharina Bråkenhielm (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillgänglighetslagen inte efterlevs, vilket får till följd att människor diskrimineras på grund av sin funktionsnedsättning, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2017/18:1028 av Désirée Pethrus (KD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kartlägga diskriminering eller missgynnande av föräldrar och gravida i arbetslivet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om diskriminering på religiös grund och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att hatbrott med religiösa motiv bör adresseras i regeringens nationella plan mot rasism och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att aktivt förebygga diskriminering av äldre, unga, personer med utländsk bakgrund samt personer med funktionsnedsättning i arbetslivet och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:1066 av Julia Kronlid (SD):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur man på bästa sätt motverkar all form av diskriminering på arbetsmarknaden på grund av föräldraledighet och familjebildning, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2017/18:1461 av Mattias Jonsson och Adnan Dibrani (båda S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att uppmuntra till arbetsmiljöförbättrande innovationer inom offentlig sektor samt kvinnodominerade branscher och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att undersöka sätt att uppmuntra till forskning med fokus på arbetsmiljöförbättrande innovationer inom offentlig sektor samt kvinnodominerande branscher och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:1698 av Jan Lindholm (MP):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ledarhundar ska ha rätt att följa med sin ledsagade person i butiker och på restauranger och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:1769 av Finn Bengtsson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om åldersdiskriminering och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:1850 av Jan Björklund m.fl. (L):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en systematisk genomgång av anmälningar om åldersdiskriminering och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:1897 av Finn Bengtsson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en översyn av genetisk konstitution som diskrimineringsgrund och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2041 av Markus Wiechel (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en tydlig lagstiftning mot könsdiskriminering och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2211 av Monica Green (S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att hela samhället ska ställa upp för att stoppa mäns våld mot kvinnor och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kampanjen Heforshe kan bli ett av verktygen för att ändra attityder och uppmärksamma männen på att ta ansvar och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2233 av Patrick Reslow (-):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över diskrimineringslagstiftningen och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2262 av Jan Ericson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av diskrimineringslagstiftningen och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2576 av Monica Green (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fler i Sverige, såväl födda i Sverige som nyanlända kvinnor och män, bör få kunskap om rättigheter och skyldigheter och att jämställdhet och kunskapen om FN:s kvinnokonvention bör ingå, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2017/18:2579 av Monica Green (S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge den nya jämställdhetsmyndigheten i uppdrag att utnyttja folkrörelser som t.ex. Huskurage när den nationella strategin

mot mäns våld mot kvinnor implementeras, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det för alla flerfamiljshus bör utarbetas handlingsplaner mot våld i hemmen på samma sätt som det finns krav på utrymningsplaner vid brand, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2017/18:2681 av Åsa Westlund m.fl. (S):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en ändring av regelverket för diskriminering på EU-nivå och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2750 av Stefan Nilsson m.fl. (MP):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av lagstiftning mot diskriminering av arbetstagare som ger omsorg till anhöriga, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2017/18:2815 av Jan Björklund m.fl. (L):

33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att bekämpa rasism, främlingsfientlighet och intolerans liksom diskriminering och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2869 av Ola Johansson och Rickard Nordin (båda C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla beslut bör jämställdhetsprövas och analyseras utifrån hur de gynnar eller missgynnar det underrepresenterade könet och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2942 av Maj Karlsson m.fl. (V):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utvärdera hur diskrimineringslagen efterlevs med avseende på funktionsnedsättning som diskrimineringsgrund och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3060 av Richard Jomshof m.fl. (SD, -):

19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om åtgärder för att bryta upp hederskulturens fäste i Sverige, såsom könssegregerad simundervisning, och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3129 av Beatrice Ask m.fl. (M):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om regelbunden uppföljning av länsstyrelsernas arbete med att förebygga

och motverka hedersrelaterat våld och förtryck och tillkännager detta för regeringen.

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att i varje län identifiera kommuner som kommit längre än andra i arbetet med att förebygga och motverka hedersrelaterat våld och förtryck samt att bygga upp en struktur för utvecklingsarbete och erfarenhetsutbyte, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2017/18:3177 av Jessica Polfjärd m.fl. (M, C, L, KD):

11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra arbetsmiljön i kvinnodominerade arbeten och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3182 av Jessica Polfjärd m.fl. (M):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en utvärdering av diskrimineringslagen och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om åtgärder mot kvinnors ohälsa och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3186 av Amineh Kakabaveh (V):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör lyfta fram jämställdhet som en del av lösningen på de utmaningar som segregation utgör, t.ex. genom att anlägga ett jämställdhetsperspektiv som tydligt framhäver skillnader i livsvillkor mellan kvinnor och män och flickor och pojkar i olika bostadsområden, och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3189 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, L, KD):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att särskilt uppmärksamma situationen i de bostadsområden och andra miljöer där hedersrelaterat tänkande är vanligt förekommande och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3215 av Olof Lavesson m.fl. (M):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka arbetet mot diskriminering kopplat till könsidentitet, könsuttryck och sexuell läggning och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om översyn av diskrimineringslagen och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om hedersrelaterade brott och hedersproblematik och tillkännager detta för regeringen.

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en hbtq-strategi och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3315 av Borianana Åberg (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om Diskrimineringsombudsmannen och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3464 av Robert Hannah (L):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den nya MR-institutionen ska ta över DO:s främjande uppgifter och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lägga DO:s enskilda fall på diskrimineringsjurister och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3574 av Jan Björklund m.fl. (L):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om jämställdhetsintegrering som strategi och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om diskrimineringslagen och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ytterligare åtgärder för att motverka den ofrivilliga deltiden i kommuner och landsting och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om företagarperspektiv i jämställdhetspolitiken och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om integration som nytt delmål inom jämställdhetspolitiken och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3578 av Jan Björklund m.fl. (L):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om uppdatering av hbt-strategin och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om översyn av diskrimineringslagen och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om hedersrelaterat våld och förtryck mot hbt-personer och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om diskrimineringsskyddet på EU-nivå för hbt-personer och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3586 av Jan Björklund m.fl. (L):

15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om hedersrelaterat våld och förtryck mot hbt-personer och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3625 av Désirée Pethrus m.fl. (KD):

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om delmålet mäns våld mot kvinnor alltid bör kompletteras med begreppet "våld i nära relationer" och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att hedersförtryckets roll bör tydliggöras i delmålet mäns våld mot kvinnor och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avskaffa delmålet obetalt hem- och omsorgsarbete och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett nytt delmål med ambitionen att skapa goda förutsättningar för egna val gällande hem- och omsorgsarbete för både män och kvinnor och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förstärka sjukhusvården som en målsättning under delmålet jämställd hälsa och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att motverka diskriminering i arbetslivet och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla verktyg för arbetsgivare att kartlägga om och hur kvinnor och män exponeras på arbetsplatsen av sådant som utgör riskfaktorer för sjukskrivning och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om arbetet med att förhindra våld i nära relationer och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3626 av Désirée Pethrus m.fl. (KD):

31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uppdra åt Arbetsmiljöverket att verka för kvinnors hälsa och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3628 av Jan Björklund m.fl. (L):

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att agera för att lönegapet mellan kvinnor och män ska minska och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3650 av Désirée Pethrus m.fl. (KD):

17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inkludera diskriminering på grund av religion eller annan trosuppfattning bland de utpekade fokusområden som är föremål för förebyggande och motverkande insatser i nationella handlingsplanen mot rasism och liknande former av fientlighet och hatbrott på nätet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vidta åtgärder i syfte att motverka förtryck i hederns namn och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3789 av Annika Qarlsson m.fl. (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att genomföra en genomgripande utredning som behandlar och belyser statens, näringslivets, samhällets och individens totala kostnader för ojämställdhet, relaterade till de mål för jämställdhetspolitiken som riksdagen antagit, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att arbetet med jämställdhetsintegrering stärks och att alla myndigheter får direktiv, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att könsuppdelad statistik används i arbetet med jämställdhetsintegrering och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om genderbudgeting och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringens bilaga till budgetpropositionen om ekonomisk jämställdhet bör utvecklas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att deltidsnormen för kvinnor på arbetsmarknaden bör brytas, bl.a. genom att se över hur arbetsmarknadens parter kan skapa rätt förutsättningar för fler att arbeta heltid, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för förebyggande insatser och strukturella åtgärder inom utbildning och arbetsmarknad och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att en ny nationell handlingsplan mot våld i nära relationer, sexualiserat våld och hedersrelaterat våld och förtryck tas

fram med både förebyggande och akuta delar och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3821 av Mikael Jansson och David Lång (båda SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om avskaffande av diskriminering av svenskar på arbetsmarknaden och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utredning och avskaffande av övriga lagar och regler som syftar till att diskriminera svenskar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2017/18:3836 av Andreas Carlson m.fl. (KD):

36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Diskrimineringsombudsmannen bör ges i uppdrag att kartlägga förekomsten av diskriminering eller missgynnande av föräldrar eller gravida i arbetslivet och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3848 av Maria Stockhaus m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om framtagandet av en nationell strategi för mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3868 av Sven-Olof Sällström (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheterna att införa politisk åskådning som diskrimineringsgrund i diskrimineringslagstiftningen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheterna att låta Diskrimineringsombudsmannen införliva politisk åskådning och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3891 av Paula Bieler m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om jämställdhetspolitiska mål och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kvotering och tillkännager detta för regeringen.